

VI. Tværfakultære centre og eksterne forskningscentre m.v.

Københavns Universitet har atter i år opfordret alle eksterne forskningsinstitutioner med lokaler på universitetet til – i lighed med universitetets egne institutter – at indsende en kort årsberetning til Københavns Universitet Årbog 1986.

Da universitetet meget gerne ser, at dets årbog også afspejler virksomheden som værtsinstitution, er det glædeligt at konstatere den store velvilje, hvormed opfordringen er blevet modtaget.

1. Center for Afrikastudier

Historie:

Center for Afrikastudier er den økonomiske og organisatoriske ramme for et 2-årigt tværfagligt Afrikaområdestudium, der er oprettet ved Københavns Universitet i 1984. Studiet finansieres af DVU og af KU.

Studiet sigter imod at uddanne kandidater, der i forbindelse med anden uddannelse af 2 års varighed i en lang eller mellemlang videregående uddannelse, agter at arbejde i Afrika, eller søger ansættelse i offentlige organer og private virksomheder, der har aktiviteter i relation til Afrika syd for Sahara. Studier søger derfor at bibringe kandidaterne relevante sproglige færdigheder og en viden om kultur- og samfundsforhold i det moderne Afrika, baseret på resultaterne i den seneste forskning.

Studiet er bygget op med et 1. år, hvor der undervises i seks grunddiscipliner, hver i 4 ugentlige timer i et semester. De seks grunddiscipliner er henholdsvis Afrikas geografi, antropologi, og historie i det 19. og 20. århundrede; Afrikas økonomi, afrikansk politik og afrikansk kultur- og sprogforhold. I studiets 2. år undervises der i en række tværfaglige seminarer, bl.a. i »Udviklingsstrategi og -politik i Afrika« og i »Strukturelle og normative udviklingsprocesser i Afrika«, samtidig med at de studerende udarbejder en tværfaglig projektopgave. Herudover skal de studerende følge undervisning i mindst 2 sprog, der anvendes i Afrika.

Studiet gennemføres 1. gang i perioden 1984 til 1986, medens 2. studieforb løb påbegyndtes i september

1986. Udover indskrevne studerende ved studiet har centrets kursusudbud løbende været benyttet af universitetets øvrige studerende, samt af udefra kommende studerende under enkeltfagsordningen.

Ved centret er der opbygget et mindre bibliotek, der indeholder relevant forskningslitteratur og andre former for information vedrørende Afrika. Såvel bibliotek som de til centret knyttede lærere har betjent eksterne brugere med information vedrørende Afrika syd for Sahara.

Stab:

Det akademiske personale, der har undervist ved centret, er dels fastansatte lærere fra instituttet på KU, hvorunder deres forskningsforpligtelse ligger, dels eksterne lektorer og undervisningsassistenter.

VIP: Antal årsværk:

Lektorer: Jørgen Peter Christensen (Økonomisk Institut), Allan Findlay (Engelsk Institut), Holger Bernt Hansen (Institut for Samfundsfag og Forvaltning), Ole Justesen (Institut for økonomisk Historie), Roger Leys (Institut for Samfundsfag og Forvaltning), Åke Norborg (Institut for Etnologi og Antropologi), Michael Whyte (Institut for Etnologi og Antropologi).
Adjunkter: Thyge Enevoldsen (Geografisk Institut), Peter Strømggaard (Geografisk Institut).

Eksterne lektorer: Jens Haarlev (Center for Udviklingsforskning), Niels Severin Munk (DANIDA), Gorm Rye Olsen (Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet), Lissi Rasmussen (Institut for Kirkehistorie), Dorte Ulrik (Institut for Etnologi og Antropologi).

Undervisningsassistenter: Pia Grüner, Peter Mutahi.

TAP: Antal årsværk: 1.

Overassistent Birgit Kragh (udlånt fra Institut for økonomisk Historie), bibliotekar Jane Mortensen.
Studievejleder: Annetette Kirkegaard.

Lokaleforhold:

Centrets adresse er: Kejsersgade 2, 2., 1155 København K.

Forskningsvirksomhed:

Med hensyn til forskningsvirksomheden henvises til årsberetninger fra de institutter, der har stillet faste lærerkræfter til rådighed for centret.

Gæster:

Per Hernæs, der er stipendiat fra Norges Almenvitenskabelige Forskningsråd, har været tilknyttet centret hele 1986.

Ole Justesen

2. Eurotra-DK*Historie:*

Den 1. januar 1986 begyndte anden fase af Eurotra-projektet. I årets løb er ansat flere nye medarbejdere; der er endvidere anskaffet supplerende edb-udstyr. Forskningsgruppen har i 1986 været ledet af Hanne Ruus.

Stab:

VIP: Antal årsværk: 9,7.

Professorer: B. Mægaard, E. Spang-Hanssen.

Lektorer: P. Andersen, F. Boje, S. Heger, H. Ruus, H. Selsø Sørensen, O. Tøgeby.

Videnskabelige medarbejdere: A. Bech, H. Fersøe, H. Jensen, G. Helweg Johansen, A. Nygaard, C. Toubro.

TAP: Antal årsværk: 2,0.

A. Hartnack, S. Rasmussen.

Forskningsvirksomhed:

Målet for anden fase af Eurotra-projektet er et mindre maskinoversættelsessystem, der kan oversætte mellem alle EF-sprogene. Arbejdet i denne fase er opdelt i cykler, hvoraf den første løber til februar 1987. I denne periode udarbejdes et system, der dækker en del af sproget og oversætter mellem udvalgte sprogpar.

Den danske Eurotra-gruppe har været ansvarlig for at definere den del af sprogene, som behandles i første cyklus. Definitionen opregner de forskellige sproglige konstruktioner og henfører dem til første eller anden cyklus, f.eks. er de forskellige slags ledsætninger fordelt således, at nogle skal behandles af grammatikkerne i første cyklus.

Den danske Eurotra-gruppens hovedopgave er at udarbejde datamatiske grammatikker og ordbøger til analyse og syntese af dansk, samt at udarbejde datamatiske oversættelsesordbøger fra de øvrige EFsprog til dansk. Oversættelsesprocessen er opdelt i en række trin, der svarer til forskellige sproglige analyser. Man udarbejder grammatikker for ordbøjning, for ordstil-

ling og for dele af ordenes betydning i tekstens sætninger.

De grammatikker man udarbejder for de forskellige trin, kan bruges både ved analyse og ved syntese af dansk tekst, mens de regler, der forbinder de forskellige trin, er forskellige for analyse og syntese.

I løbet af 1986 er der implementeret og afprøvet grammatikker for alle de sproglige trin. Grammatikkerne dækker sætninger, der indeholder alle slags sætningsled med navneord også dem, der indeholder ledsætninger. Af andre typer sætningsled behandles kun forholdsvis enkle i den første cyklus.

De datamatiske ordbøger for dansk indeholder nu ca. 500 ordbogsord. Til første cyklus er udvalgt en række sprogpar, som man skal oversætte imellem. Den danske gruppe har arbejdet med oversættelse fra engelsk og tysk; der er altså udarbejdet datamatiske oversættelsesordbøger fra engelsk og tysk også på hver ca. 500 ord. Det har vist sig, at dette arbejde er meget tidskrævende: Det kræver mange overvejelser, før de forskellige oversættelser af f.eks. et engelsk ord er beskrevet så præcist, at det kan formuleres i datamatiske regler. Diskussioner med medlemmer af den engelske Eurotra-gruppe har ført til, at man i fællesskab har udarbejdet retningslinjer for, hvordan man bedst udarbejder beskrivelser til de datamatiske oversættelsesordbøger. I slutningen af året blev analysemodulet for dansk distribueret til andre Eurotra-grupper, og i begyndelsen af 1987 venter man at modtage analysemoduler for engelsk og tysk. Derefter kan man begynde på den egentlige afprøvning af de første oversættelsesmoduler.

Formidling:

Forskningsgruppen har været repræsenteret på følgende konferencer: International Conference on the State of the Art in Machine Translation (Saarbrücken), hvor P. Andersen holdt foredrag, International Conference on Translation Mechanization (København), hvor B. Mægaard og H. Ruus holdt foredrag, Coling '86 (Bonn), hvor E. Spang-Hanssen og H. Ruus holdt foredrag, 1. møde om udforskningen af dansk sprog (Århus), hvor S. Heger holdt foredrag.

Eurotra-DK har selv været vært for en nordisk konference om maskinoversættelse: Nordisk Seminar om Maskinoversættelse, finansieret af Nordisk forskningspolitisk Råd. Der deltog 42 personer fra de forskellige nordiske lande. På seminaret blev der holdt 17 foredrag, heraf 7 af medarbejdere ved Eurotra-DK. Foredragene er under udgivelse.

B. Mægaard har holdt gæsteforelæsninger i Sverige (Stockholms Universitet og Göteborgs Universitet) og USA (Stanford University), H. Ruus har holdt gæsteforelæsning på Odense Universitet, og B. Mægaard og H. Ruus har holdt foredrag om maskinoversættelse i Lingvistikredsen på Københavns Universitet.

Flere studerende i datamatisk lingvistik og i dansk

har udarbejdet opgaver i tilknytning til projektet. Forskningsgruppen har haft mange gæster i årets løb: Medarbejdere fra Eurotragrupper i de øvrige EF-lande, deltagere i konferencer afholdt på Københavns Universitet og gymnasieklasser, som ønskede en orientering om maskinoversættelse.

Rapporter:

- H. Ruus: Characteristics of Lexical Elements, 4 sider, januar.
- H. Jensen, H. Selsøe Sørensen: Experiences with toy implementation, 7 sider, januar.
- B. Maegaard, C. Toubro: Definition of the grammars and lexicon of the first cycle, 8 sider, marts.
- H. Ruus: Suggestions for improvements of the software, 1 side, marts.
- P. Andersen, G. Helweg Johansen: How to write ECS-constructors and atoms by means of selfdefined emacs-functions, 5 sider, marts.
- S. Heger, E. Spang-Hanssen: Format for syntaktisk beskrivelse af dansk, 10 sider, marts.
- B. Maegaard: Towards a set of criteria for identifying IS atoms, 3 sider, april.
- P. Andersen, EUROTRA-DK: Report on Danish ECS-work, 6 sider, februar-april.
- B. Maegaard, D. Maas: The role of the dictionary in Eurotra, 8 sider, maj.
- F. Boje, B. Weck, H. Ruus: The Choice of German and Danish Target LUs, 44 sider, maj.
- S. Heger, O. Tøgeby, C. Toubro: IS-arbejde udført februar-april 1986, 52 sider, maj.
- P. Andersen: Danish ECS-component, first cycle, 85 sider, maj.
- H. Ruus: Dictionaries, inkluderet i Eurotra Reference Manual, 1.2, som kapitel IV, sektion 5, 3 sider, maj.
- P. Andersen, H. Selsøe Sørensen: Report on Danish ECS-work, februar-juni 1986, 85 sider, juni.
- C. Toubro, O. Tøgeby: List of Labels for Complements and Modifiers, in collaboration with the Essex-group. Final version, 8 sider, august.
- H. Jensen: Report on the Contrastive Work GB-DK at the Dublin Workshop 1986, 5 sider, august.
- P. Andersen, A. Nygaard: Normalisation of Numerals, Amounts, Figures etc., 11 sider, oktober.
- S. Heger: Final Proposal for Treatment of Quantifier Phrases at IS, 10 sider, oktober.
- C. Toubro: Some Results of the Contrastive Work DK-GB/Essex, 3 sider, oktober.
- P. Andersen, A. Bech, H. Fersøe, S. Heger, H. Jensen, A. Nygaard, E. Spang-Hanssen, C. Toubro: Report on Danish Implementation Work, august-oktober 1986, 220 sider, oktober.
- F. Boje, B. Weck: Contrastive Work D-DK, august-oktober, 4 sider, november.
- O. Tøgeby, A. Hartnack: Contrastive Work GB-DK, 20 sider, december.
- H. Selsøe Sørensen, C. Toubro: Tender: Research on Modality, 44 sider, november.
- E. Spang-Hanssen: Tender: The Representation of Prepositions in the Interface Structure, 8 sider, december.
- S. Heger, H. Selsøe Sørensen: Improvement of IS. F-DK Test, 134 sider, december.
- C. Toubro: Report on Compositional Translation of Compound/Multiword Expressions (English-Danish), 8 sider, december.
- H. Fersøe, O. Tøgeby, C. Toubro: Semantic Relations. Evaluation., 8 sider, november.
- A. Hartnack: Special task put forward by the Liaison Group: Lay-out for a PR-folder, 5 sider, november.

Publikationer:

- P. Andersen: EUROTRA, Mixing with Micros, s. 79-80, red. P. Holbech, systime.
- P. Andersen: Presentation of EUROTRA-DKs ECS component, Proceedings of IAI-MT86, s. 159-173.
- F. Boje: EUROTRA – EFs maskinoversættelsessystem, SPRINT, s. 7-11, 1986/1.
- B. Maegaard: The small-size experiment, Multilingua 5/3 1986, s. 147-148.
- B. Maegaard: Linguistic research in the Danish group, Multilingua 5/3 1986, s. 157-158.
- H. Ruus, D. Maas, C. Albertini: The Eurotra Dictionaries, Multilingua 5/3 1986, s. 160-162.
- H. Ruus, E. Spang-Hanssen: A Theory of Semantic Relations for Large Scale Natural Language Processing, 11th International Conference on Computational Linguistics, University of Bonn.
- H. Selsøe Sørensen: Maskinoversættelse I, Nordisk Tidsskrift for Fagsprog og Terminologi 86/1.
- C. Toubro: EDB i fremmedsprogsundervisningen – intelligent svarevaluering, Edb, fremmedsprog og pædagogik, s. 47-64, red. F. Salling Pedersen, P. Späth, systime.
- C. Toubro: Educational Uses of Existing Linguistic Software, Humanistiske Data 2/86, s. 74-84, NAVF.

Hanne Ruus

3. Center for Freds- og Konfliktforskning

Historie:

Center for Freds- og Konfliktforskning blev oprettet i 1984 i tilknytning til Københavns Universitet med eget budget og egen styrelse. Oprettelsen af centret var resultatet af en folketingsbeslutning i 1983 om afsættelse af ialt 9 mio. kroner for en treårig forsøgsperiode (1984-87) til fremme af freds- og konfliktforskning i Danmark og en efterfølgende indstilling fra et

forberedende udvalg om anvendelsen af disse midler. Med finansloven for 1987 blev til centret bevilget 1,7 mio. kroner til driften af centret i den resterende del af året efter forsøgsperiodens udløb d. 31. juli 1987.

En bestyrelse på nedenstående fem personer, hvoraf fire udpegedes af Planlægningsrådet for Forskningen og een (Ove Nathan) af Konsistorium ved Københavns Universitet:

Lektor Anders Boserup, Københavns Universitet,
Direktør Asbjørn Eide, Institut for Menneskerettigheder, Oslo,

Lektor Hans-Henrik Holm, Aarhus Universitet,
Instituttleder Andreas Jørgensen, Sydjysk Universitetscenter (formand),

Rektor Ove Nathan, Københavns Universitet,
forberedte herefter i sidste halvdel af 1984 centrets oprettelse og i januar 1985 blev centret etableret i lokaler i Københavns Universitets ejendom, Vandkunsten 5. I begyndelsen af 1986 valgtes i overensstemmelse med Folketingets beslutning 2 forskerrepræsentanter til bestyrelsen, nemlig professor Egbert Jahn og forsker Bjørn Møller.

Med henblik på centrets fortsatte virksomhed og udvikling har bestyrelsen udarbejdet en evaluerende indstilling til undervisningsministeren. Den vil blive fremsendt i januar 1987.

Stab:

I 1986 har centret haft følgende stab:

Forskningsmedarbejdere: Cand.mag. Per Clausen (projekt om »ikke-offensivt forsvar i Europa«), Cand.phil. Pierre Lemaître, (projekt om »ikke-militære aspekter af europæisk sikkerhed«), Cand.mag. Bjørn Møller, (projekt om »ikke-offensivt forsvar i Europa«), Cand.phil. Ole Wæver, (projekt om »ikke-militære aspekter af europæisk sikkerhed«).

Professor, dr. Egbert Jahn fra Frankfurt Universitet, blev i april 1986 knyttet til centret som projektleder (gæsteprofessor) for projektet »ikke-militære aspekter af europæisk sikkerhed« for en 1-årig periode.

Medlem af bestyrelsen, mag.scient. Anders Boserup, har fungeret som projektleder for projektet »ikke-offensivt forsvar i Europa«.

Pens. oberstløjtnant Peter Østergaard Nielsen har været knyttet til centret som deltids forskningsmedarbejder.

Ansæt i jobtilbud: Journalist Klavs Birkholm (indtil 15.5.86).

Sekretær: Gerd Illum.

Studentermedhjælpere på deltid: Poul Holm Andreasen, Karsten Ole Knudsen, Peter Michael Nielsen.

Forskningsvirksomhed:

I henhold til Folketingets beslutning koncentrerer centrets forskning sig i forsøgsperioden om følgende to projekter:

1. »Ikke-offensivt forsvar i Europa«
2. »Ikke-militære aspekter af europæisk sikkerhed«

1. Ikke-offensivt forsvar i Europa

Ved et ikke-offensivt forsvar forstås et militærapparat, der i kraft af udrustning, uddannelse, logistik og doktrin er således opbygget, at helheden er tydeligt uegnet til angreb, men samtidig udgør et overbevisende konventionelt forsvar. Kernevåben kan i denne sammenhæng højst indgå som afskrækkelse mod kernevåbenangreb. Om ikke-offensivt forsvar bruges også betegnelser som »defensivt forsvar«, »ikke-provokerende forsvar«, »ikke-truende forsvar« m.fl.

Den grundlæggende ide i et ikke-offensivt forsvar er at skabe mere stabile militære forhold gennem en indretning af styrkerne (helst på begge sider), så de er velegnede til forsvar, men uegnede til angreb, og derigennem skabe grundlag for gensidig tillid og bedre muligheder for afspænding og nedrustning.

Projektets opgave er at videreudvikle og analysere ideen om ikke-offensivt forsvar, at overveje, de mulige udformninger det kunne have, og at yde bidrag til en vurdering af ønskeligheden og gennemførligheden af sådanne forsvarsopstillinger i det europæiske område. Projektet skal analysere begreberne og studere problemer og muligheder, men det er ikke projektets opgave at udarbejde forslag til dansk forsvarspolitik.

En hovedopgave i projektet er således at analysere forskellige mulige udformninger af et ikke-offensivt forsvar i forhold til formål som evne til at forebygge krig (herunder kampevne, alliancesammenhold m.m.), krisestabilitet, tillidsskabelse osv., en analyse der må omfatte såvel »rene« former for ikke-offensivt forsvar, dvs. styrkeopstillinger som er helt uden angrebsevne, som »blandingsformer«, hvor angrebsevnen blot er væsentligt reduceret. Analysen af de helt »rene« (men samtidig forenklede og »uirkelige«) former er væsentlig for den teoretiske afklaring af de grundlæggende begreber. Analysen af forskellige »urene« blandingsformer er væsentlig fordi det er dem, der kan have betydning i praksis.

Det følger af emnets natur og opgavens art, at projektet snarere er et forskningsfelt, hvor visse problemer analyseres indgående, andre mere skitsemæssigt, end et projekt i snæver forstand med et på forhånd fastlagt begyndelses- og slutpunkt. Blandt de mange aspekter, der trænger til belysning, kan nævnes de strategiske og taktiske principper et sådant forsvar måtte baseres på, de typer af våben og udrustning, der kunne komme i betragtning, gruppepsykologiske og organisatoriske problemer ved de særlige kampenheder, der ville skulle indgå, problemer om styrkestruktur, sammenhæng (kommunikation) og ledelse, spørgsmålet om krigsforbyggelsessevne i forhold til forskellige typer af trusler, betingelserne for krisestabilitet i Europa og deres sammenhæng med den militære situation, tilpasning af de almene principper for

ikke-offensivt forsvar til særlige militærgeografiske forhold, de mulige modforanstaltninger en eventuel angriber ville kunne foretage, princippernes tilslutning til luftforsvar og søkrigsførelse, sammenhængen mellem militære foranstaltninger og den politiske udvikling i Øst-Vest forholdet, den mulige sammenhæng mellem overgangen til mindre offensive forsvarsformer og forslag vedrørende nedrustning og tillidsskabende foranstaltninger, eventuelle økonomiske, politiske og sociale konsekvenser, og meget mere. Det er værdt at understrege, at projektet har et bredt sikkerhedspolitisk perspektiv, uanset meget af analysen af oplagte grunde må dreje sig om spørgsmål af tilsyneladende mere snævre, militær karakter.

Der er i 1986 lagt vægt på analysen af, hvordan forskellige modeller for ikke-offensivt forsvar i Europa ville kunne tilpasses til de særlige militærgeografiske vilkår i det danske område, til de typer af trusler, der almindeligvis regnes med, og til Danmarks allianceforhold, specielt sammenføjnningen i Slesvig-Holsten med forsvarssystemerne på »Centralfronten«. Særlig vægt lægges på spørgsmålet om sammenhængen mellem sø-, land- og luftforsvar. Fra dansk side er det specielt nærliggende at se på problemerne vedrørende ikke-offensivt søforsvar i snævre havområder.

Der er selvsagt mange dele af projektet, hvor man »kun« kan søge at skabe klarhed i begreberne, men som ikke kan belægges med »hårde data«. På andre områder kan man dog i hvert fald underkaste sig den disciplin at vælge visse »rimelige« (eller visse ekstreme) antagelser, og studere deres konsekvenser systematisk. Med henblik herpå har man påbegyndt opbygningen af en computermodel for visse typer af ikke-offensivt forsvar. Modellen er specielt tilpasset det danske område. Det endelige sigte med en sådan model er at kunne undersøge, hvordan forskellige opstillingsmåder for styrkerne og forskellige typer af udrustning ville påvirke kampevenen. Mere beskeden kan selve arbejdet med at opstille modellen bidrage til at afsløre mangler og uklarheder i begreberne og antyde hvilke komponenter der måtte indgå, og i hvilke kombinationer. Foreløbig er der dog mest tale om at undersøge, hvor store krav, det vil stille at opbygge en model af denne art, dækkende land-, sø- og luftforsvar, der ikke er så forenklet, at den bliver værdiløs.

En særlig vanskelighed ved igangsættelsen af projektet har været, at mange af de vigtigste problemstillinger at få belyst ligger i skæringsfeltet mellem militærfaglig viden, strategisk analyse, politisk videnskab og våbenteknologisk viden, som ikke dækkes fuldt ud af nogen af de eksisterende uddannelser, og hvor der ikke er nogen omfattende forskningstradition at trække på i Danmark.

Også derfor er der gjort meget ud af at inddrage forskere og eksperter udefra i projektet og udbygge kontakter til andre fagområder. Der er i første række lagt vægt på at udbygge forbindelserne til den militære sag-

kundskab, nationalt og internationalt, gennem personlige kontakter, foredragsvirksomhed, deltagelse i møder og seminarer m.m. Et særligt påtrængende behov for den nærmeste fremtid er at inddrage ingeniører og andre med teknisk viden (f.eks. indenfor kommunikationsområdet) i arbejdet.

I tilknytning til projektet afholdes siden efteråret 1985 et månedligt forskningsseminar om ikke-offensivt forsvar, som specielt har været et vigtigt led i bestræbelserne på at inddrage udefrakommende eksperter. I seminaret har deltaget forskere fra universiteterne m.m., officerer og andre fagkyndige fra forsvaret, samt nogle få særligt indbudte studerende. I seminaret tages arbejdsrapporter udarbejdet af deltagerne op til diskussion. I det første års tid søgte man at nå så bredt rundt i emnet som muligt, medens man i efteråret 1986 er gået i gang med at udarbejde arbejdsrapporter om forskellige aspekter af spørgsmålet om ikke-offensivt forsvar i det danske område. Disse arbejdsrapporter tænkes sammenredigeret til en bog i løbet af efteråret 1987.

Afhensyn til arbejdet i seminaret har det været nødvendigt at begrænse deltagelsen til en fast, sluttet kreds. Til gengæld har man fra tid til anden arrangeret offentlige forelæsninger med udenlandske forskere, der har gæstet projektet, jfr. nedenfor.

Projektet udgiver et engelsksproget »nyhedsbrev« (Non-Offensive Defence – International Research Newsletter), der informerer om forskning, konferencer, publikationer m.m. vedrørende ikke-offensivt forsvar. Det er den eneste systematiske informationskilde på området, og det har derfor kunnet bidrage væsentligt til forbedret international kommunikation mellem forskere på feltet og til andre interesserede. Hidtil er udsendt fem numre i et oplag der efterhånden er vokset til 600.

Det er lykkedes på kort tid at opnå en central placering i international forskning på området, dels gennem aktiv deltagelse i internationale møder og konferencer, men især gennem det nævnte »Newsletter« og ved at en af medarbejderne sammen med dr. Albrecht von Müller fra Max Planck Institut für Sozialwissenschaften i Starnberg, Vesttyskland, leder en international arbejdsgruppe om ikke-offensivt forsvar i Europa. Gruppen omfatter de førende forskere på området i de forskellige lande og højtstående officerer fra Øst og Vest. Den er organiseret under Pugwashbevægelsen og har hidtil været den eneste kanal for Øst-Vest dialog om det ikke-offensive forsvars muligheder i den europæiske afspændings- og nedrustningspolitik. En anden af projektets medarbejdere deltager som korresponderende europæisk medlem i en amerikansk forskningsgruppe om emnet (Anders Boserup, Per Clausen, Bjørn Møller, Peter Østergaard Nielsen, Poul Holm Andreasen).

2. Ikke-militære aspekter af europæisk sikkerhed

Udgangspunktet for projektet er den antagelse, at

Øst-Vest konflikten i Europa vil fortsætte i mange år og årtier fremover. Fred og sikkerhed i Europa vil derfor i væsentlig omfang afhænge af europæernes og deres allieredes evne til at udvikle en ikke-militær konfliktstruktur for Øst-Vest konflikten, indenfor hvilken modstanderen på begge sider af Øst-Vest grænsen bliver respekteret.

Målet med projektet er at undersøge nyere erfaringer med ikke-militære midler til undgåelse og styring af kriser i Øst-Vest forholdet. Dette skal bidrage til udviklingen af en større omformning af Øst-Vest konflikten til en ikke-militær konfliktkultur. Det vil blive undersøgt, hvorledes de vigtigste politiske aktører, såsom regeringer, politiske partier, organisationer og fredsbevægelser i de seneste år har bidraget til denne konflikttransformation, og hvorledes disse aktører i fremtiden kan bidrage til denne transformation.

Projektgruppen forstår europæisk sikkerhed i en ret snæver betydning som europæernes sikkerhed mod krig og aggression henover Øst-Vest grænsen.

Europæisk sikkerhed er blevet et centralt emne i den offentlige debat efter den dybe krise i Øst-Vest afspændingen i slutningen af 70'erne og begyndelsen af 80'erne. For at kunne opstille nye tiltag og initiativer for afspænding er det nødvendigt at foretage en grundig analyse af årsagerne til den krise, der i 1970'erne opstod for forskellige afspændingsstrategier og -begreber. Derfor vil projektgruppen studere forklaringer fra politisk og videnskabelig side på détentpolitikens krise.

Koordineringen af amerikansk og vesteuropæisk sikkerhedspolitik har i hele efterkrigstiden været et vanskeligt problem. Forskellene mellem amerikanske og europæiske sikkerhedsinteresser synes i dag accentueret, hvilket leder til forskellige svar på og koncepter for (vest)europæisk sikkerhed.

I Øst har udformningen af en fælles sikkerhedspolitik for Sovjetunionen og de mindre østeuropæiske stater ligeledes voldt problemer, især i de seneste par årtier. Oprindeligt var det Rumænien, der udviklede koncepter og en sikkerhedspolitik, der afveg fra Sovjetunionens. Gradvist har imidlertid også Ungarn og Østtyskland udviklet en mere selvstændig sikkerhedspolitik, der blandt andet lægger vægt på Europas rolle.

Analysen af europæisk sikkerhed vedrører derfor forholdet mellem på den ene side Vest- og Østeuropas nationale sikkerhed eller alliancesikkerhed, og på den anden side international eller al-europæisk sikkerhed mellem Vest- og Østeuropa. Den nuværende politiske debat er karakteriseret ved forskellige koncepter, som søger at kombinere nødvendigheden af national sikkerhed eller alliancesikkerhed med behovet for fælles sikkerhed på det al-europæiske niveau.

Denne debat er for en stor del domineret af forskellige alternative koncepter for den militære orden i Europa. Usikkerhed, krig og aggression har imidlertid også rødder i mange ikke-militære faktorer. Det er hensig-

ten med projektet at identificere de tilsigtede eller ikke tilsigtede ikke-militære udviklinger, som truede eller garanterede Europas sikkerhed i de tidlige 80'ere, og som i de kommende år kan true eller øge Europas sikkerhed.

Der har i mange år ikke været væsentlige politiske kræfter i Europa, som for alvor har planlagt en direkte militær aggression og krig henover Øst-Vest grænsen. Hovedtruslen mod europæisk sikkerhed består derfor ikke i potentielle aggressive krige mellem stater, men i ikke-militære udviklinger indenfor enkeltstater. F.eks. ville en politisk og samfundsmæssig udvikling i Polen, der resulterede i at Polen forlod Warszawa-pagten, nødvendigvis få betydelige konsekvenser for europæisk sikkerhed. Nødvendigheden af europæisk sikkerhed begrænser derfor i et vist omfang national selvbestemmelse. Problemet er, hvordan man på trods heraf kan forene national selvbestemmelse og europæisk sikkerhed på en optimal måde. Det er et centralt formål med projektet at analysere forsøg på at forene kravet om national selvbestemmelse over samfundsmæssige og indenlandske forhold med behovet for europæisk sikkerhed. Dette vil konkret ske ved at analysere de seneste historiske erfaringer på dette område samt ved en analyse, i nogle få europæiske lande, af relevante politiske aktører nuværende politiske programmer.

De vesteuropæiske samfund synes i 80'erne langt mere stabile end de østeuropæiske. Dette udgør en uundgåelig asymmetri mht. de ikke-militære faktorer, der påvirker europæisk sikkerhed.

Øst og Vest sameksisterer ikke blot fredeligt side om side i Europa. De er også gensidigt afhængige og påvirker hinanden. De ikke tilsigtede midler og effekter af gensidig indflydelse er sandsynligvis meget mere væsentlige end de bevidste interventioner i interne forhold bag Øst-Vest grænsen.

De ikke-militære instrumenter, som bevidst søger at påvirke interne forhold, fortjener ikke desto mindre særlig opmærksomhed. Gennem en analyse af disse påvirkningsmidler er det målet at udvikle en ramme, som skelner mellem legitime ikke-militære midler og mål for »påvirkning«/»udfordringer« og illegitime ikke-militære midler og mål for »indblanding«/»trusler«. Identificeringen af denne mulige skillelinje mellem »trusler« og »udfordringer« er et vigtigt punkt for projektgruppens forskning. Denne skillelinje er i sig selv underlagt historiske forandringer.

En ikke-militær konfliktkultur udelukker ikke blot visse konfliktmidler, som f.eks. at sende »befrielseshære« eller våben til fremmede lande for at støtte indenlandske oppositionelle politiske partier bag Øst-Vest grænsen. En ikke-militær konfliktkultur omfatter også politiske mål, som tidligere blev opnået med krig og aggression som middel. Sådanne mål har i nyere europæisk historie først og fremmest været radikale ændringer af politiske og socio-økonomiske systemer.

De forskellige afspændingsstrategier og -begreber i

60'erne var tvetydige, idet de både indeholdt et element af anerkendelse af status-quo og et element af »forandring gennem tilnærmelse«. Det ideologiske mål for disse afspændings- eller fredelig sameksistenspolitikker var liberalisering i Øst og socialisme i Vest, m.a.o. likvideringen af partneren i afspændingen gennem »fredelige« midler, dvs. midler som ikke indebar krig mellem stater.

Fremtidige europæiske sikkerhedspolitikker er konfronteret med den opgave at overskride denne tvetydighed. Dette kan ske gennem udvikling af et Europa-perspektiv, som muliggør en kombination af afspændings status-quo elementer og de progressive »menneskerettigheds-elementer« (Vests program) og »social udvikling« (Østs program) på en mere overbevisende måde end i de traditionelle politikker for afspænding eller fredelig sameksistens.

I denne sammenhæng spiller Sovjetunionen en speciel rolle. På den ene side er Sovjetunionen den stærkeste, mest magtfulde og indflydelsesrige europæiske magt. På den anden side er den også en ikke-europæisk magt engageret i global politik. Mange koncepter for europæisk sikkerhed har implikationer for, eller er bestemt af Sovjetunionens specifikke historiske situation, nemlig som både den stærkeste regionale magt og samtidig også som global magt.

Europæisk sikkerhed bliver derfor nogle gange diskuteret som sikkerhed for Øst- og Vesteuropa mod Sovjetunionen. Andre gange som sikkerhed for hele Europa inklusive Sovjetunionen mod f.eks. USA's farlige engagementer i tredje verden, der kan virke tilbage på Europa.

I en tredje forståelse af europæisk sikkerhed er amerikansk sikkerhed en væsentlig del af europæisk sikkerhed. Det skyldes at USA's og Canadas økonomiske, politiske og militære forpligtelser overfor Europa siden 1945 er en væsentlig del af historien og sandsynligvis vil fortsætte med at være det i de kommende årtier. USA's, Canadas og Sovjetunionens europæiske sikkerhedsinteresser i overensstemmelse med deres allianceforpligtelser i Vest- og Centraleuropa er også inkluderet i denne tredje forståelse af europæisk sikkerhed. På det politiske niveau har europæisk sikkerhed forstået som Øst-Vest sikkerhed i Europa givet sig udslag i konferencerne om Fred og Sikkerhed i Europa, hvori USA og Canada er fuldt integrerede. Indenfor begrebet europæisk sikkerhed kan man betegne denne tredje forståelse af Europa, som til tider også i forskelligt omfang omfatter havområderne omkring Europa, som »det europæiske sikkerhedsområde«. Denne tredje forståelse af europæisk sikkerhed ligger til grund for Helsinki-lutakten og er også udgangspunktet for forskningen på dette projekt.

På denne baggrund fortjener den seneste og nuværende indenlandske udvikling i Sovjetunionen særlig opmærksomhed. De indenlandske forandringer, som

ikke blot sker i økonomien, men i samtlige politiske og sociale relationer, er sammenkædet med nye elementer i Sovjetunionens udenrigspolitik og i de ideologiske retningslinier for denne. Denne proces fortjener en omhyggelig analyse, der ses i relation til potentielle nye muligheder for europæisk sikkerhed.

Mulighederne for at forandre den militære orden i Europa afhænger i vid udstrækning af øst- og vesteuropæernes, samt supermagternes evne til at omforme Øst-Vest konflikten til en ikke-militære konfliktkultur. I et sådant sikkerhedsforhold baseret på gensidighed vil den politiske modstander ikke kunne frygte at blive omstyrtet, hverken med militære eller med ikke-militære midler, men vil have en mulighed for at tilpasse sig hele samfundets behov. Projektgruppen studerer de allerede eksisterende tilgange til en sådan ikke-militær konfliktkultur på de forskellige politiske niveauer. En bedre forståelse af denne proces kan hjælpe med til at forøge mindre staters, herunder Danmarks, muligheder for at tage initiativer til at øge europæisk sikkerhed.

Eftersom emnet berører mange forskningsfelter med veludviklede teorier og empiriske studier, har en betydelig del af projektgruppens aktiviteter i det første år været koncentreret om en bearbejdning af og kollektiv aflæring i forhold til disse. Projektgruppens første opgave var derfor at gennemgå og sammenholde de hidtidige studier og særligt den overordnede teoretiske litteratur om sikkerhedsbegreber, og i sammenhæng hermed og ud fra projektgruppemedlemmernes egen tidligere forskning at udvikle projektets tilgang til emnet.

I det andet halvår udarbejdede projektgruppen derpå et omfattende studie om »European Security – Problems of Research on the Non-Military Aspects«, som er blevet færdiggjort i foråret 1987. Studiet behandler først og fremmest teoretiske spørgsmål og videnskabelige tilgange til europæisk sikkerhed, og det danner udgangspunkt for de empiriske studier, der skal følge i de kommende måneder. Et første udkast til studiet er blevet diskuteret med danske, nordiske og internationale kolleger på forskellige konferencer.

Parallelt hermed er påbegyndt de empiriske studier af holdninger til europæisk sikkerhed hos relevante politiske kræfter i forskellige lande. Ole Wæver analyserer således danske og vesttyske, Pierre Lemaître ungarske og østtyske, og Egbert Jahn sovjetiske holdninger til europæisk sikkerhed.

Indenfor international fredsforskning kan man observere en ny interesse for studiet af politiske og andre ikke-militære aspekter af Øst-Vest konflikten og af europæisk sikkerhed. Projektgruppen har således i løbet af kort tid fundet adskillige partnere indenfor international fredsforskning, som er interesserede i de samme spørgsmål, der har været gennemgået ovenfor. For bla. at styrke denne interesse forbereder pro-

jektgruppen en international konference i København med titlen »European Security – Various National Viewpoints on Non-Military Aspects«. Konferencen er planlagt at skulle finde sted i september 1987.

Projektgruppen har også været engageret i centrets formidlingsaktiviteter. Forskerne har så vidt muligt svaret positivt på forespørgsler fra forskellige organisationer i Danmark, for derved at etablere gode kontakter til alle sociale og politiske grupper, som er interesseret i videnskabelige bidrag til freds- og sikkerhedsproblemer. Derfor har forskerne talt på konferencer og seminarer arrangeret af en lang og ganske varieret række organisationer.

Seminarer for studerende på Københavns Universitet og andre universiteter kan forventes udbudt senere. (Egbert Jahn, Pierre Lemaitre, Ole Wæver, Peter Michael Nielsen).

Forskningsbevillinger:

Som besluttet af Folketinget og med det formål at fremme freds- og konfliktforskning i Danmark som helhed anvendes en tredjedel af centrets årlige midler til forskningsprojekter udenfor centret.

Bestyrelsen træffer beslutning om sådanne eksterne bevillinger, og ansøgninger indkaldes to gange om året (august og december) ved opslag i universitetsaviserne, Magisterbladet og DJØF-bladet.

Ansøgninger om støtte kan, men behøver ikke have direkte tilknytning til centrets to projektområder.

Ved vurdering af ansøgningerne lægges der vægt på følgende:

- projektets mulighed for at fremme nye og eksisterende miljøer, herunder også tværfagligt samarbejde
- projektets relevans for den politiske diskussion om freds- og sikkerhedsspørgsmål
- projektets mulighed for at fremme freds- og konfliktforskningen ved danske centre udenfor København

I 1986 uddeltes ialt kr. 731.052,- i henhold til nedenstående liste, idet der gøres opmærksom på, at anvendelsen af de bevilgede midler ikke nødvendigvis begrænser sig til finansåret 1986 men i visse tilfælde strækker sig udover denne periode:

Andersen, Palle, Sydjysk Univ. Center, 81.960 – Det sovjetiske militærs interesser i og indflydelse på den sovjetiske udenrigspolitik.

Andreasen, Poul Holm, Kbh. Universitet, 4.000 – Atomkrig, nuklear strategi og etik.

Bernild, Ole, Kbh. Universitet, 110.000 – Sømagt og Flådestrategi med særligt henblik på Mahan.

Birkholm, Klavs, 30.000 – Journalistisk bearbejdning af emnet »Kernevåben og Demokrati«.

Boserup, Anders, Kbh. Universitet og J. J. Gråbæk, Forsvarets Forsknings-tjeneste, 11.000 – Deltagelse i Pugwash seminar i Pisa om ikke-offensivt forsvar i Europa.

Boserup, Anders, Kbh. Universitet, 5.400 – Deltagelse i Pugwash konference i Budapest.

Duus, Henning, Kbh. Universitet, 61.280 – Rustningsdrivkræfterne i Vest-Øst konfliktformationen 1936-60.

Felbo, Olav, Kbh. Universitet, 4.826 – Deltagelse i IPRA konference, England.

Jacobsen, Bo, Kbh. Universitet, 99.227 – Folkeoplysning som fredsskabende og konfliktreducerende social aktivitet.

Keldorff, Søren, Ålborg Univ. Center, 5.430 – Deltagelse i Ipra konference, England.

Kelstrup, Morten, Kbh. Universitet, 80.000 – SPDs sikkerhedspolitik.

Kofoed-Enevoldsen, Chr., Aarhus Universitet, 8.000 – Militære konflikter i den tredje verden.

Krasner, Michael, Aarhus Universitet, 24.807 – A Study of the Danish Peace Movement.

Nielsen, Henrik Kaare, Aarhus Universitet, 119.337 – Den indre fred. Om politisk kultur og demokratiske processer.

Petersen, Ib Damgaard, Kbh. Universitet, 18.500 – Stormagtskrige.

Schjødt, Peter J., Kbh. Universitet, 4.826 – Deltagelse i IPRA konference, England.

Schou, Angela, Ålborg Univ. Center, 57.054 – Den vanskelige dialog: Fredsbevægelser i Øst- og Vesttyskland.

Sørensen, Georg, Ålborg Univ. Center, 5.405 – Deltagelse i IPRA konference, England.

Bevillingerne administreres i henhold til de generelle bestemmelser for bevillinger fra forskningsrådene.

Gæsteforelæsninger:

Professor Steve Hoadley, Dept. of Political Studies, University of Auckland, New Zealand: »Nuclear Policies and the Anzus Alliance in the Pacific Area«.

Oberstløjtnant Wilhelm Nolte, Akademie der Bundeswehr, Hamburg: »Ikke-Offensivt Forsvar«.

Gæster:

Attache Klaus Dickhoff, DDRs ambassade, Kbh.

Dr. Larry Fisk, Dept. of Pol. Studies, Mount St. Vincent Univ., Canada.

Tor Gitlesen, PRIO, Oslo.

Dr. Hal Harvey, Rocky Mountain Institute, Aspen, USA.

Ambassaderåd Laszlo Eredics, Ungarns ambassade, Kbh.

Dr. Christie W. Kiefer, University of California, USA.

Ambassadør Mikhailov, leder af USSR delegation til MBFR i Wien.

Atlantic Association of Young Political Leaders (gruppe på studietur).

Reiner Steinweg, Hessische Stiftung Friedens- und Konfliktforschung.

Dr. Wolfgang Urban, DDRs ambassade, Kbh.

Peter Wallensteen, Uppsala Universitet.
Ambassadesekretær Evgeni R. Voronin, USSR's
ambassade, Kbh.

Prof. Charles Webel, University of California,
USA.

Deltagelse i konferencer:

- 12.-13.02: »Forsvar & Samfund«, Handelshøjskolen i
København (Bjørn Møller, Ole Wæver).
13.-18.04: The Eleventh General Conference of the In-
ternational Peace Research Association (IPRA)
University of Sussex, England (Anders Boserup,
Per Clausen, Egbert Jahn, Pierre Lemaitre, Bjørn
Møller, Ole Wæver).
10.06: »Sovjetunionen i reformernes tegn?« Konf. ar-
rangeret i Kbh. af Sydjysk Universitetscenter
(Pierre Lemaitre, Bjørn Møller).
11.-12.06: Konference om fælles sikkerhed arr. af In-
stitut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik,
Hamburg (Egbert Jahn, Ole Wæver).
15.-20.07: Consultation i Alternative Defence Com-
mission, Bradford, England (Bjørn Møller).
25.-26.08: Konference om sovjetisk udenrigspolitik,
Sydjysk Universitetscenter (Pierre Lemaitre).
31.08-7.09: Pugwash konference, Budapest (Anders
Boserup).
04.09.86: Høring om defensivt forsvar arr. af Det kon-
servative Folkeparti, Christiansborg (Bjørn
Møller).
17.-20.08: Nordisk Fredsforskningskonference, Mar-
strand, Sverige (Poul H. Andreasen, Egbert Jahn,
Pierre Lemaitre, Bjørn Møller, Ole Wæver).
27.07-01.08: 1st Workshop on »Stability-Oriented
Security and Defence Policy«, München (Anders
Boserup).
20.-21.09: Sikkerhedspolitisk seminar arr. af Dansk
Kvindesamfund, Femmøller (Pierre Lemaitre).
20.-21.09: Konf. om »Defence Strategies for the
1980s«, Richardson Institute, Lancaster, England
(Bjørn Møller).
09.-13.10: Pugwash symposium om ikke-offensivt for-
svar i Europa, Pisa, Italien (Anders Boserup).
13.-16.11: 3. møde i Independent Commission on
World Security Alternatives, New York State, USA
(Anders Boserup).
08.-09.11: Konf. om »Øst-Vest Relationer«, Horn-
bæk, arr. af Udenrigspolitisk Selskab m.fl. (Pierre
Lemaitre).
14.-16.11: Int. konference om »Ways out of the Arms
Race« Hamburgs Universitet (Poul Holm Andrea-
sen, Bjørn Møller).
22.-23.11: Konference om Afghanistan, arr. af Mel-
lemfolkeligt Samvirke m.fl. (Egbert Jahn, Pierre
Lemaitre).

Publikationer:

Centret er ansvarlig for udgivelsen af tidsskriftet

»Krig og Fred«, der udkommer med 4 numre årligt.
Ansvarshavende redaktør er journalist Jørgen Drags-
dahl.

Tidsskriftets sigte er at formidle freds- og konflikt-
forskningens resultater til en bredere læserkreds.
Hvert nummer søger at belyse et centralt tema – ikke
mindst med det formål at gøre tidsskriftet anvendeligt
som redskab i undervisningsforløb (på højskoler, i stu-
diekredse, folkeskole, gymnasieskole, aftenskole etc.).
I 1986 behandlede tidsskriftet følgende hovedtemaer:
»Fodnotopolitik«, »Ikke-offensivt forsvar«, »Freds-
bevægelsen imod den politiske virkelighed« og »Af-
spænding i Europa«.

International Research Newsletter »Non-Offensi-
ve Defence (NOD)« No. 3, 4 & 5 (redaktør Bjørn Møl-
ler).

Arbejdsrapporter og noter:

- 1986/1: Ikke-Førstebrug af Atomvåben og Ikke-offen-
sivt Forsvar.
1986/2: Bjørn Møller: No-First Use of Nuclear Wea-
pons and Non-Offensive Defence (English Version of
Working Paper 1986/1).
1986/3: Poul Andreasen: – The Third Road to Disar-
mament-Deterrence, Nuclear War, Ethics, and Non-
Offensive Defence. A Transcendental Analysis of the
Western Debate on Nuclear Arms.
1986/4: Bjørn Møller: Våbenkontrol og Ikke-Offen-
sivt Forsvar (Første udkast).

Konferencepapirer:

Poul Andreasen: »Strategy and Ethics – Reconciling
Apparently Contradictory Concepts«. Arbejdsrap-
port til den 10. Nordiske Fredsforskerkonference, Mar-
strand, Sverige, 17.-20. august 1986.

Anders Boserup: »Common Security and the Con-
cept of Non-Offensive Defence«. Arbejdsrapport til
»The XIth General Conference of the International
Peace Research Association«, Brighton, Sussex, 13.-
18. april 1986.

Anders Boserup: »Maritime Defense without Nu-
clear Threat – The Case of the Baltic«. Arbejdsrap-
port til »The Fifth Workshop of the Pugwash Study
Group on Conventional Forces in Europe«, Castigli-
oncello, Italien, 9.-12. oktober 1986.

Egbert Jahn, Pierre Lemaitre, Ole Wæver: »Non
Military Aspects of European Security – problems of
research«. Arbejdsrapport til »The XIth General Con-
ference of the International Peace Research Associa-
tion«, Brighton, Sussex, 13.-18. april 1986.

Bjørn Møller: »Defence Strategies of less Engaged
NATO Countries. The case of Denmark«. Arbejdsra-
port til konsultation i Alternative Defence Commission
om »Non Nuclear Alternatives for Europe«, Brad-
ford, 15.-18. juli 1986.

Bjørn Møller: »Economic, Social and Political
Consequences of Alternative Defence Strategies«. Ar-

bejdspapir til Just Defence og Richardson Institutes konference »Britains Role in Europe: Defence Strategies for the Eighties«, Lancaster, 20. september 1986.

Bjørn Møller: »Non-Offensive Defence, The Soviet Union and the Warsaw Pact«. Arbejdspapir til konferencen »Ways out of the Arms Race«, Hamburg, 14.-16. november 1986.

Bjørn Møller: »EVI – SDI – EDI – NATO«. Arbejdspapir til konferencen »Zur Veranstaltung der ASTA FH und Friedensinitiativ in Kiel«, 12. december 1986.

Ole Wæver: »Hvordan forsvares Danmark Politisk? Langsigtede politiske perspektiver af dansk forsvarspolitik«. Oplæg til konferencen »Forsvar & Samfund«, Handelshøjskolen i København 12.-13. februar 1986 (Revideret udgave, juni 1986.). Forventes at udkomme i antologi 1987, redigeret af Henning Sørensen.

Ole Wæver: »Nordisk Atomvåbenfri Zone«. Bidrag til kurser afholdt af Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste. Skriftlig udgave, sommeren 1986.

Ole Wæver: »Begrebet Afspænding i International Politik – kort udgave« og »Begrebet Afspænding i International Politik – extended remix«. Begge: Oplæg til Forsknings-seminar på Institut for Samfundsfag og Forvaltning, Københavns Universitet, 8. oktober 1986.

Andre udgivelser:

Poul Holm Andreasen: »Atomkrig, nuklear strategi og etik. En transcendent kritik af den vestlige atomvåbendebat«. *Philosophia – Tidsskrift for filosofi*, 15, 1-2, Århus 1986.

Anders Boserup: »Staten, samfundet og krigen hos Clausewitz«. i Carl von Clausewitz: »Om Krig« (DK oversættelse), Rhodos 1986.

Anders Boserup: »Escaping the Nuclear Trap« i Anders Boserup, Leif Christensen og Ove Nathan (red.): »The Challenge of Nuclear Armaments. Essays dedicated to Niels Bohr and his appeal for an open world«. Kbh. Universitet 1986, pp 81-90.

Anders Boserup: »Ideen«, samt »Krigens vilkår: Teknologien«. Artikler om ikke-offensivt forsvar i KRIG OG FRED (4/1986).

Egbert Jahn: »The Role of Ideology on Soviet Foreign and Armaments Policy«, i OSTEUROPA maj, juni og juli 1986.

Egbert Jahn: »Fredsforskning og analysen af Sovietunionen« i POLITICA 18 (3/1986).

Egbert Jahn: »Illusionen om sejr var en demokratisk luksus«, i KRIG OG FRED (2/1986).

Bjørn Møller (red.): »Forsvar – det bedste svar«, Egtved 1986.

Bjørn Møller: »Eksempler: Netforsvaret og zoneforsvaret« samt »Den internationale debat«. Artikler om ikke-offensivt forsvar i KRIG OG FRED (4/1986).

Ole Wæver: »Avspænding i Europa«, i Bulletin for Nordisk Sommeruniversitets Europakreds, Nr. 1.

Ole Wæver: »Denmark – the Ignorant Link to Europe?« til trykning i J. Winther (red.): »Who Rules the Waves?«, forventes at udkomme i 1987.

Ole Wæver: »Den nordiske forzoning« (m. Jacob Andersen) i KRIG OG FRED, Årg. 1, Nr. 3., s. 4-9.

Ole Wæver: »Afspænding hvorfra?« i KRIG OG FRED, Årg. 2, nr. 2, s. 25-29.

Større avisartikler, o.lign.

Per Clausen: »Hvad er et defensivt forsvar«, Jyllandspostens kronik d. 28. januar 1986.

Per Clausen: »Kursændring i USA's udenrigspolitik«, Jyllandspostens kronik d. 9. juni 1986.

Egbert Jahn: »Atomvåbenfri Zoner«, Berlingske Tidendes kronik d. 11. juni 1986.

Bjørn Møller: »Stjernekrigen og Europas rolle«, Information d. 11. juli 1986.

Bjørn Møller: »Et defensivt forsvar«, Aktuelt kronik d. 13. januar 1986.

Bjørn Møller: »Krigsførelsens principper«, Berlingske Tidendes kronik d. 19. juni 1986.

Bjørn Møller: »Dansk forsvar på egne ben«, Informations kronik d. 5. februar 1986.

Bjørn Møller: »Et defensivt forsvar og flåden«, Aktuelt kronik d. 12. august 1986.

Bjørn Møller: »Europæisk forsvarsinitiativ«, Politiken d. 10. december 1986.

Ole Wæver: »Afspændingens dialektik«, Informations kronik d. 12.-13. april 1986.

Ole Wæver: »Fra fodnoter til virkelige skridt« (m. Margrete Auken), Informations kronik d. 23. maj 1986.

Ole Wæver: »Før næste EF-afstemning«, måneds kronik i Fredsavisen Nr. 3, 1986, s. 17.

Ole Wæver: »Nordisk Sikkerhedsdebat«, i »Nord Nu« (udgivet af Foreningen Norden), Nr. 4, oktober 1986, s. 3.

Gerd Illum

4. Det danske Sprog- og Litteraturselskabs ordbøger

4a. Gammeldansk Ordbog

Historie:

1952: Indsamlingen af materiale til Gammeldansk Ordbog (en ordbog over sproget i middelalderen) påbegyndtes. 1975: Gammeldansk Ordbog fik til huse i Københavns Universitets Institut for Navneforskning, Rosenborggade 15. 1977: Ved Institut for Navneforskning's udflytning til KUA fik Gammeldansk

Ordbog egne kontorer i instituttet. 1985: I forbindelse med Supplement til Ordbog over det danske Sprogs flytning til KUA har Gammeldansk Ordbog fået stillet yderligere plads til rådighed.

Stab:

Redaktører: Antal årsværk: 2,25.

Ebba Hjorth, Bente Holmberg (se også Supplement til Ordbog over det danske Sprog), Merete Korvenius Jørgensen, John Kousgård Sørensen (se også Institut for Navneforskning).

Medhjælp: Antal årsværk: 0,3.

Frode Christiansen.

Ordbogens virksomhed:

Formålet med Gammeldansk Ordbog er

- at give en lingvistisk beskrivelse i leksikalsk form af det danske sprog i tidsrummet ca. 1100-1515,
- at tilvejebringe en filologisk håndbog, der kan være et hjælpemiddel ved læsning af tekster fra den gammeldanske periode.

Gammeldansk Ordbog, der planlægges til at omfatte 8 bind, tager hensyn til det sprogstof, der er overleveret fra middelalderen

- enten direkte i håndskrifter eller som trykte bøger (f.eks. lovtekster, brevstof, bibeloversættelsen, postiller, lægebøger osv.),
- eller indirekte (f.eks. som (del af) stednavn eller som tilnavn).

Gammeldansk Ordbogs seddelsamling, som nu rummer godt 1 million sedler, er under slutredigering. Der er blevet arbejdet på følgende områder:

- de middelalderlige landskabslove er behandlet,
- et register over ord, der indgår som andet sammensætningsled i ordbogens seddelsamling, er udarbejdet,
- nyopdagede og nyudgivne småtekster er behandlet.

Ebba Hjorth har – med henblik på automatisk behandling af ordbogsmateriale – som medlem af DANLEX-gruppen (en arbejdsgruppe under Statens humanistiske Forskningsråds auspicer bestående af Gert Engel (Handelshøjskolen i København), Ebba Hjorth (Gammeldansk Ordbog), Jane Rosenkilde Jacobsen (Engelsk Institut), Bodil Nistrup Madsen (Handelshøjskolen i København), Ole Norling-Christensen (Gyldendal), Hanne Ruus (Institut for nordisk Filologi)) arbejdet med fastlæggelse af en taksonomi for ordbøger, der skal muliggøre formulering af redaktionsregler som en struktur over veldefinerede felter. I tilknytning hertil har gruppen gjort forsøg med lagring af og søgning i komplekse ordbogsdata (først og fremmest artikler fra Gammeldansk Ordbogs prøveredaktioner) i forskellige databasesystemer.

Ebba Hjorth har deltaget, ligeledes som medlem af DANLEX-gruppen, i et SHF-initieret udredningsar-

bejde med henblik på at tilvejebringe grundlaget for en koordinering af

- forskningen vedrørende de teoretiske forudsætninger for almindelig leksikografi og
- arbejdet med konkrete – både igangværende og kommende – ordbogsprojekter under almindelig leksikografi.

Bente Holmberg har beskæftiget sig med stednavnes vidnesbyrd om ældre tiders forhold

- religionshistorisk ved deltagelse i et symposium med temaet Vikingetidens Statsdannelse, arrangeret af forskningsrådsprojektet Fra stamme til stat, ved deltagelse i et af samme projekts arbejds møder vedrørende Religion og samfund,
- marinhistorisk som ansvarlig for den onomastiske del af projektet Atlas over Fyns kyst 0-1500 e.Kr., der bl.a. registrerer arkæologiske og onomastiske spor af maritime aktiviteter i den fynske strandzone.

Ebba Hjorth og Bente Holmberg deltog i EURALEX (= European Association for Lexicography) International Congress på universitetet i Zürich i september 1986. Ebba Hjorth holdt et foredrag med titlen: The Use of a General Taxonomy for the Processing of a Historical Dictionary.

Redaktørerne har besvaret en række skriftlige og mundtlige henvendelser fra udenlandske og indenlandske forskere.

Publikationer:

Ebba Hjorth: Leksikografisk onomastik og onomastisk leksikografi, i: Mange bække små, Kbh. 1986 s. 95-109.

Bente Holmberg: Den hedenske gud Tyr i danske stednavne, i: Mange bække små, Kbh. 1986 s. 109-127.

4b. Supplement til Ordbog over det danske Sprog

Historie:

Det danske Sprog- og Litteraturselskab udgav i årene 1918-56 Ordbog over det danske Sprog (ODS), bind 1-28. I 1956 begyndte arbejdet på et supplement til værket.

Ordbogens seddelmateriale stod på Det kgl. Bibliotek, hvor der også var stillet nogle læsesalspladser til rådighed. Der var ingen redaktionslokaler, og redaktørerne arbejdede mest i deres hjem. Ordbogen ejede kun ganske få bøger selv, slet ikke nogen fyldestgørende samling af kilder og opslagsværker.

Supplementsarbejdet begyndte i de eksisterende

ydre rammer, men fik siden andre og bedre placeringer på Det kgl. Bibliotek. Da biblioteket i 1979 ikke mere kunne afse plads til ODS-Supplementet, fik redaktionen husly på Universitetsbiblioteket i Fiolstræde. Her kunne der tilbydes direkte adgang til bibliotekets bøger, men ingen kontorlokaler.

Først med indflytningen på KUA i november 1985 fik ODS-Supplementet tidssvarende ydre arbejdsforhold. Desuden kan redaktionen nu nyde godt af et filologisk forskningsmiljø.

Stab:

Redaktører: Antal årsværk: 1,5.

Anne Duekilde, Bente Holmberg (se også Gammel-dansk Ordbog).

Medhjælp: Antal årsværk: 0,5.

Lise Bak.

Ordbogens virksomhed:

ODS-Supplementets materialesamling består af ca. 1,3 mill. sedler. Hovedparten af disse sedler rummer håndskrevne citater fra tekster af enhver art inden for ODS' periode, årene 1700-1955. Ca. 10 % af samlingen er henvisningssedler af forskellig art til ODS.

ODS-Supplementet råder desuden over nogle sær-samlinger:

1. Samlingen af »gamle udskudte sedler«, dvs. seddelmateriale som ikke er medtaget i ODS, men som fandtes i ordbogssamlingen på redaktionstidspunktet. Denne samling er på mellem 1,5 og 2 millioner sedler, ca. 450 seddelkasser. Den leverer ofte værdifuldt materiale, fx. til fremmedordsartiklerne.

2. Kartotek over efterleddene i ODS' sammensætninger (og visse afledninger). Denne efterledsregistrant omfatter både opslagsord og ord der på anden måde er fremhævet redaktionelt, fx. rækkesammensætninger der er nævnt i en samleartikel.

3. Kaj Boms samling af slangmateriale. Denne samling er ordnet efter emner og rummes i 8 seddelkasser. Materialet er dels excerperinger af litterære kilder ca. 1830ff., dels meddelelser modtaget ca. 1950.

4. Utrykt ordregister til Kaj Bom, Slangordbogen, 1957.

5. Ca. 45.000 citatsedler fra H. A. Brorson, Samlede Skrifter I-III.

ODS-Supplementet har til formål at forbedre hovedværkets beskrivelse af dansk rigssprog i perioden 1700-1955. Det er ikke supplementets opgave at fortsætte beskrivelsen af sprogets udvikling gennem hele det 20. århundrede.

Der stiles imod 6 supplementsbind, hvoraf ca. halv-

delen er redigeret (alt dog ikke i trykfærdig stand). Da de ældste ODS-bind kræver ca. 100 % supplerings, vil første halvdel af ODS-Supplementet ikke omfatte halvdelen af alfabetet, men kun nå til et sted i bogstav F.

Indholdet vil afspejle alle sider af ODS-artiklernes indhold, men dog især blive præget af følgende forhold:

- Nye ord, udtryk og betydninger ca. 1920-55.
- Fremmedord inden for hele ODS-perioden.
- Afhjælpning af forskellige mangler i hovedværket, der skyldes et utilstrækkeligt citatmateriale (fx. væsentlige tilbagedateringer af ord og udtryk, bedre belysning af ordenes betydning og brug i både ældre og nyere tid).

Der er udarbejdet et prøvehæfte, som vil foreligge i 1987.

Redaktørerne besvarer forespørgsler vedr. dansk rigssprog i perioden 1700-1955.

Anne Duekilde har i 1986 medvirket i Danmarks Radios serie Sprogminuttet og deltaget i 1. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog, i Århus, med foredraget »Hvad med modernmålsleksikografien?«.

Publikationer:

Holmberg, B.: Et supplement til Ordbog over det danske Sprog. Nyt fra Sprognævnet 2, s. 1-4, København 1986.

5. Center for Hjerneskade

Centret blev åbnet 1. marts 1985. Det er placeret med tilknytning til de psykologiske institutter, Københavns Universitet, Amager. Centrets formål er at yde behandling og genoptræning af mennesker, der er hjerneskadede f.eks. som følge af trafikulykker, arbejdsulykker, blodpropper eller andre akut opståede sygdomme i hjernen.

Det er endvidere formålet at bidrage til øget viden om hjernen og om de skader, der kan ramme hjernen, ved undervisning af studerende, efteruddannelse af involverede faggrupper, oplysningsvirksomhed iøvrigt, samt ved medvirken i forskningsprogrammer.

Stab:

VIP:

Direktør, cand. psych. Anne-Lise Christensen. Psykologer: Eva Mugge Pinner, Steffen-Malik Høegh, Peter Lønberg Madsen, Palle Møller Pedersen, Birgitte Forchhammer. Afspændingspædagog: Inge Albrecht. Fysioterapeut: Gitte Rasmussen. Talelærer: Finn Malmqvist. Stipendiat: Lise Randrup Jensen. Speciallærere: Steen Hartmann, Kay Keiser.

TAP:

Lisbeth Pii Lund, Lone Fisker, Mariann Laursen.

Historie:

Baggrunden for et arbejde med undersøgelse af mennesker med hjerneskade og deres behandling skal findes i sovjetisk neuropsykologi igennem studieophold hos A. R. Luria. Desuden har kendskab til genoptræningscentre, der siden 1960'erne er åbnet i en række andre lande, været inspirerende. Interessen for at medvirke til en lignende udvikling her i landet manifesterede sig i ansøgning til Egmont fonden i efteråret 1984. Fondens besluttede at bevilge en sum, der gjorde det muligt at etablere, samt drive centret i en forsøgsperiode med henblik på, at centret skulle kunne blive selvfinansierende. Drøftelsen af en hensigtsmæssig placering af centret førte til henvendelse til Psykologisk Laboratorium. Fra centrets side var vi interesseret i tilknytning til forskningsmiljøet og til undervisning af studerende. Henvendelsen blev modtaget meget positivt og førte i løbet af ganske kort tid til en samarbejdsaftale, som indebærer, at centret huses ved de psykologiske institutter, mod til gengæld at yde undervisning til psykologistuderende. Aftalen gjaldt til 31.12.86, men erfaringerne viste sig hurtigt så gode, at centret ansøgte om en forlængelse, hvilket blev imødekommet af Det humanistiske Fakultetsråd i september 1986. Samarbejdsaftalen er nu ikke længere tidsbegrænset, men kan opsiges med et års varsel. Det kommende år er det håbet, at der vil ske en stadig udvidelse af samarbejdet om undervisning og forskning, således at centret vil få mulighed for at benytte de yderligere lokaler, som skal til, for at sikre en optimal funktion. Vi vil gerne benytte denne plads i årbogen til at takke for den store åbenhed over for et så utraditionelt arrangement, som man udviste fra såvel Psykologisk Laboratorium, Det humanistiske Fakultet, Byggedirektoratet, som fra Rektors side i månederne indtil og efter, at centret blev åbnet.

Centrets virksomhed:**1. Behandling**

I august 1985 startedes det første egentlige nye træningsprogram, hvor de forskellige internationale og danske erfaringer forsøgtes integreret. Programmet, der bygger på den kvalitative neuropsykologiske undersøgelse, tilrettelægges individuelt. Det indbefatter træning af kognitive funktioner, terapeutisk behandling af emotionelle forhold, samt støtte til fremme af social tilpasning og interaktion. Sideløbende arbejdes med motorisk træning, afspænding og stemmetræning. Dertil kommer arbejdet med den hjerneskadedes pårørende. Et program varer 4½ måned, 4 dage om ugen, 5 timer om dagen. For at opnå det optimale mål som tilbagekomst til uddannelse eller arbejde re-

præsenterer, ydes videre støtte efter programmets afslutning i en periode, der typisk strækker sig over ½-1 år. Arbejdet her indbefatter etablering af samarbejde med relevante personer og institutioner, samt terapeutisk støttende samtaler.

2. Undervisning

Optræningsprogrammerne er de centrale aktiviteter, men der foregår også mange andre ting. Centrets medarbejdere underviser, giver kurser og afholder konferencer. Der er dels tale om undervisning af psykologistuderende ved Københavns Universitet, dels kurser og foredrag for psykologer og andre faggrupper indenlands såvel som udenlands.

3. Forskning

I samarbejde med en række kommuner i Københavns Amt er der startet et kombineret forsøgs- og forskningsprogram, der over en kortere årrække sigter mod at opfylde følgende formål:

- at vurdere effekterne af optræningsprogrammerne i samarbejde mellem de medvirkende kommuner og centret.
- at integrere og videreudvikle centrets optræningsprogrammer i samspil med de hjælpemuligheder, som idag tilbydes personer med hjerneskade i social- og sundhedsforvaltninger, på sygehuse m.v.
- at formidle forsøgsprojektets erfaringer bredt ud til kommunale og amtskommunale myndigheder, institutioner, faggrupper m.v.
- at bidrage til beslutning om centrets generelle indplacering på længere sigt i social-, sundheds- eller undervisningssektoren.

Endvidere er der med det formål at evaluere effektiviteten af centrets genoptræningsprogram nedsat en forskningsgruppe, der har udarbejdet protokol til kontrol af det kliniske program. Evalueringerne vil blive foretaget indenfor 3 områder: Neuropsykologisk undersøgelse sammenholdt med social tilpasning og med hjerneaktivitet, som den kan måles med rCBF Xenon inhalationsteknik. Forskningsprogrammets specifikke formål er

- at evaluere kort- og langsigtede resultater mellem patientgrupper, der har været udsat for kranietraumer, patienter, som har haft andre former for hjerneskader og en kontrolgruppe.
- at vurdere effekten af centrets behandlingstilbud i forhold til andre eksisterende former for behandling.

4. Internationalt samarbejde

Et af centrets mål er at holde tæt kontakt med nye udviklinger indenfor områderne neuropsykologi og genoptræning, samt beslægtede områder. Med henblik på opfyldelse af dette formål har centret inviteret og haft

besøg af en række videnskabsfolk fra udlandet for kortere og længere ophold.

Anne-Lise Christensen

6. Humanistisk Forskningscenter

Stab:

Forskningsstipendiater: Hans Boll-Johansen, Stephen O. T. Christensen, Michael Harbsmeier, Preben Kaarsholm, Mogens Trolle Larsen (centerleder), Karen Schousboe, Bronislaw Swiderski.

TAP: Antal årsværk:

Tine Jambang, Agnete Langkjær.

Historie:

Forskningspolitisk baggrund

Det første af ialt to forskningscentre oprettedes i januar 1986 i tilknytning til Det humanistiske Fakultet ved Københavns Universitet på grundlag af en særlig femårig finanslovsbevilling. Denne er del af et videregående program der sigter på at styrke den humanistiske grundforskning, og Statens humanistiske Forskningsråd har formuleret følgende målsætning for centrenes virke:

- at sikre gode forskningsbetingelser for erfarne forskere,
- at give yngre forskere mulighed for at vinde erfaringer og kompetence i et bredt humanistisk forskningsmiljø,
- at styre den danske forsknings internationale placering,
- at styrke den forskningsformidlende indsats, med sigte både på forskningsverdenen og på det folkeoplysende arbejde.

Centret er oprettet af Statens humanistiske Forskningsråd og falder i sin organisationsstruktur ikke ind under Styrelsesloven. Det ledes af en centerstyrelse nedsat af SHF, hvor tre personer udpeget derfra og en repræsentant for Det humanistiske Fakultet har sæde sammen med centerlederen. Denne sidste er udpeget af SHF og bærer det administrative og ledelsesmæssige ansvar for centrets drift og arbejde.

Ansættelser ved centret sker en gang om året efter opslag og kan være for perioder på eet til tre år. De ansatte indgår i centrets daglige arbejde og deltager i tilrettelæggelsen og udførelsen af de projekter der sættes i værk, eksempelvis konferencer eller publikationer, sideløbende med at de gennemfører deres egne forskningsprojekter.

Universitetsansatte frikøbes fra deres stillinger, mens andre ansættes på regulære stipendier. Der tilstræbes en rimelig balance mellem erfarne forskere og yngre stipendiater og en betydelig faglig spredning.

Stab:

I løbet af det første år er staben vokset fra de oprindeligt to til ialt syv: Michael Harbsmeier og Mogens Trolle Larsen fra 1. januar, Bronislaw Swiderski, Stephen Christensen og Karen Schousboe i marts/april og Hans Boll-Johansen og Preben Kaarsholm i september. To af de udpegede ansøgere valgte ikke at modtage ansættelsen ved centret.

Vi har således følgende fag repræsenteret: Antropologi, assyriologi, europæisk etnologi, historie, litteraturvidenskab, romansk og slavisk.

To af de ansatte er frikøbt fra lektorater ved KU, een fra RUC, mens de fire øvrige er ansat som stipendiater.

Sekretærer:

Centret har pr. 1. april 1987 to fuldtidssekretærer ansat. Der er desuden knyttet en datalogi-studerede til centret på medhjælpsbasis med henblik på at opbygge et system med elektronisk post.

Lokaler:

Vi rykkede ind i midlertidige lokaler på KUA i januar og overtog de endelige lokaliteter efter sommerferien, placeret ved trappe 14 i det område der tidligere rummede de historiske institutters stipendiater og samtidshistorisk bibliotek. Centret råder nu over otte af de små normalkontorer foruden et stort område på godt 200 kvadratmeter hvor der ved hjælp af reolvægge er indrettet en art kontorlandskab med mellem 5 og 6 arbejdspladser. Desuden har vi rådighed over et mødelokale. Der kan således regnes med ca. 10 udmærkede arbejdspladser til de ansatte stipendiater foruden to kontorer til sekretærer, et reprorum og arbejdsplads til gæster.

Forskningsprofil:

Det forskningsmæssige grundlag for centret er et forslag til centerprofil udarbejdet af Michael Harbsmeier, Kristian Kristiansen og Mogens Trolle Larsen. Heri sigtes på tre hovedtemaer:

- udforskningen og forståelsen af de processer der indgår i de meget langvarige, sejlivede samfundsmæssige strukturer der findes i såkaldt traditionelle samfund og højkulturer – med lige stor interesse for de faktorer der styrker kontinuiteten og for dem der bevirker forandringer og brud;
- studiet af de processer der karakteriserer opbygningen, reproduktionen og forandringerne i gruppers og hele samfunds identitet;
- en vurdering af de kommunikationsteknologiske forandringer og revolutioner, hvor en historisk-samfundsanalytisk tilgang kan føre til overvejelser om sådanne fænomeners betydning som historiske faktorer.

Med denne ramme sigter centerprofilen på studiet af det overordnede fænomen struktur og kontinuitetsbrud på tre niveauer: Fra det meget almene problem

om langvarige kulturelle og samfundsmæssige strukturers liv og død, over mellemniveauets problemstilling der specielt vedrører identitet, og til det langt mere specifikke om mediernes forandring og deres rolle i den historiske proces.

Det fælles udgangspunkt er ønsket om at nå til en bedre forståelse af fænomenerne krise og forandring, hvorved centrets arbejde er placeret midt i problemstillinger der har direkte relevans for vor egen dagligdag og virkelighed.

Individuelle projekter:

Michael Harbsmeier: Vestens syn på »de andre«: En komparativ undersøgelse af rejseberetninger.

Stephen Christensen: Tyrkiske kulturelementer i Europa og europæiske forestillinger om tyrkerne i tidlig moderne tid.

Karen Schousboe: Kulturel udvikling og strukturforandring i Danmark, ca. 1400-1550, set i et nordvesteuropæisk perspektiv.

Hans Boll-Johansen: Det franske samfunds identitet og selvforståelse efter 1945.

Bronislaw Swiderski: Staten og intelligentsiaen i Polen efter 1945.

Preben Kaarsholm: Den imperialistiske arvs betydning for de kulturelle udviklingsbetingelser i det sydlige Afrika.

Mogens Trolle Larsen (centerleder): Samfundssænderinger og kommunikationssystemer: Skrift og samfund i Mesopotamien.

Fælles aktiviteter:

1. Møder og seminarer

Siden januar har centret afholdt ca. et seminar om ugen i semesterperioderne, og disse har involveret både udenlandske og danske forelæsere. Disse arrangementer har været besøgt af meget varierende antal tilhørere, men i hovedsagen har ordningen været en succes.

I foråret arrangeredes en studie-kreds med ca. 15 deltagere hvor temaet var »Humaniora omkring århundredskiftet«, en slags forberedelse til den internationale konference i december. Flere af deltagerne i denne studiekreds fremlagde siden foredrag ved konferencen.

I samarbejde med folkene omkring det vesteuropæiske områdestudium arrangerede vi en række seminarer over temaet »Europa« i løbet af efterårssemestret.

Man kan desuden pege på det mere ambitiøse arrangement af en temadag med emnet »Middelhavskulturer« i maj måned, hvor to forskere fra Paris, Julian Pitt-Rivers og Maria Pia di Bella, holdt oplæg sammen med flere danske forskere.

2. Konferencer

Centrets aktiviteter har i vid udstrækning koncentre-

ret sig om de to temaer »Europa-begrebet og europæisk identitet« og »Humaniora omkring århundredskiftet«, og dette sidste er af ganske speciel relevans for centret. Vort forsøg på gennem tværfagligt samarbejde at nedbryde nogle af skrankerne mellem de traditionelle humanistiske fag har gjort os opmærksomme på, at disse i stor udstrækning kan siges at være blevet til, eller i al fald at have fået deres form og indhold defineret i perioden mellem 1880 og Første Verdenskrig, og det er derfor åbenlyst at vi bør se med interesse på denne epoke. Visse fag er ligefrem opstået i disse årtier, som f.eks. psykologien, den moderne lingvistik eller sociologien, og for de fleste andre fag markerer tiden omkring århundredskiftet en dramatisk brydningstid hvis resultater vi stadig lever med. Vi var derfor interesserede i at se tilbage på denne tid for at blive klogere på vore egne fags forudsætninger og baggrund for den faglige specialisering vi nu ønsker at modificere.

Dette var udgangspunktet for en studiekreds i foråret, for en del seminarer i løbet af efteråret, og ikke mindst for en international konference med titlen »The Humanities Between Art and Science. Intellectual Developments 1880-1914« der fandt sted på KUA og på LO-Skolen i dagene 5-8. december. Der blev holdt 14 foredrag der repræsenterede en lang række fagområder:

Historie, assyriologi, idehistorie, kultursociologi, litteraturvidenskab, etnologi, lingvistik, kunsthistorie, medieforskning, psykologi, psykiatri, filosofi, sociologi, antropologi og arkæologi.

Foredragsholderne kom fra Danmark, England, Sverige, USA, Polen og Vesttyskland; fra centret bidrog Preben Kaarsholm og Mogens Trolle Larsen med foredrag.

3. Internationalt tidsskrift

I samarbejde med det gamle Center for sammenlignende Kulturforskning har vi startet et nyt tidsskrift med titlen *Culture & History*. Det redigeres af Michael Harbsmeier og Mogens Trolle Larsen og udgives på forlaget Museum Tusulanum. Det vil udkomme med mindst to numre om året.

Tidsskriftet skal ikke alene være et organ for centrets ansatte, idet det er tanken at forsøge at etablere et internationalt forum for forskningen på feltet sammenlignende kulturforskning – med særlig interesse for de temaer der blev defineret i SHFs oplæg til centerforslagene og den valgte centerprofil i særdeleshed. Vi nærer ikke tvivl om at det herigennem vil være muligt at placere centret på en vigtig position i det internationale forskningssamarbejde på dette område.

Kontakter:

1. Gæster

Det har ikke været muligt i centrets første leveår at få

organiseret længerevarende gæstephold, men vi har dog haft en række kortere besøg fra forskere fra en række lande. Desuden har vi samarbejdet med Psykologisk Laboratorium vedrørende besøget af den amerikanske psykolog Michael Cole, der som æresgæst i forbindelse med psykologernes hundredårs jubilæum opholdt sig i København i oktober og november. Centret arrangerede en række seminarer i anledning af Cole's besøg med temaet Culture and Communications; heri deltog ansatte ved centret sammen med kolleger fra KU og fra Lærerhøjskolen.

2. *Kontakter til fakultetet*

Vi har etableret et nært samarbejdsforhold til Det humanistiske Fakultet og har som det fremgår af vore aktiviteter været fælles med forskellige fag eller institutter om diverse arrangementer. Centret udsender hvert semester et nyhedsbrev til en meget stor kreds af interesserede, og samtlige institutter er naturligvis på vor postliste.

3. *Øvrige kontakter*

Vi har etableret kontakter til grupper i Sverige der arbejder med institutioner der kan sammenlignes med vort center: SCASS i Uppsala, og specielt den arbejdsgruppe der er ifærd med at lave forslag til oprettelsen af en art center for kulturforskning i Sverige. Vi forventer os meget af det fremtidige samarbejde med denne gruppe, og mulighederne for udbygning af et formaliseret net af kontakter, måske ligefrem en institutionalisering af disse på nordisk plan, forekommer meget lovende.

Det skal nævnes at University of Lancaster, og specielt dets Center for Social History, har udtrykt ønske om at starte et samarbejde med os omkring fælles forskningsprojekter.

Vi har snævre kontakter til Laboratory of Comparative Human Cognition i San Diego, og vi er ifærd med at etablere forbindelser til The History of Consciousness Program i Santa Cruz. Men iøvrigt må det siges at centrets internationale kontaktnet stort set bygger på de netværk de enkelte medarbejdere allerede har etableret, og som deres kolleger på centret får mulighed for at drage nytte af.

4. *Telekommunikation*

Som nævnt har centret sat kræfter ind på at udbygge de internationale kontakter gennem det globale telekommunikationssystem, og vi har opbygget en del vigtige forbindelser allerede. Vi er her gået i et samarbejde specielt med Vibeke Rechnitzer fra IAML, som gennem sin forskning har en særlig interesse for dette felt. Skulle det lykkes at opnå bevillinger til et mere omfattende forsknings- og udviklingsprogram på feltet datamatbaseret telekommunikation i forskning og undervisning er det vort håb at centret vil kunne tage aktivt del i et sådant projektarbejde.

Vi har et samarbejde med bl.a. Datalogisk Institut, hvor vi har en »konto« på den store VAX-computer, og vi har etableret os på de to store internationale, satellitbårne kommunikationsnetværk The Source og EIES (Electronic Information for the Educational Sciences).

Vi deltager i et projekt som Det kongelige Bibliotek har sat igang for at udforske mulighederne for en udvidet anvendelse af danske og internationale databaser med henblik på litteratursøgning.

Mulighederne for snævrere internationale kontakter ved hjælp af elektronisk post er meget store, og det er vort håb at kunne fungere som en art pilotprojekt for danske humanister på dette felt.

Publikationer:

Christensen, Stephen, O. T.: Anmeldelse af Christian Callmer: In Orientem. Svenskars färder och forskningar i ... Orienten under 1700-talet, i Scandinavian Journal of History. Stockholm 1985.

Harbsmeier, Michael: Om skrift og folkekultur i Afrika, in Den jyske historiker, nr. 37, 1986 pp. 92-116.

-, Die Entdeckung mündlicher Kulturen, i: SOWI (Socialwissenschaftliche Informationen) Heft 3, 1986 5-12.

-, Barbarian Friends, in Inscriptions, udgivet ved History of Consciousness Programme, Santa Cruz.

Kaarsholm, Preben: Anmeldelse af Stephen Gray, Douglas Blackburn (1984), i Kunapipi, vol. VII, no. 3, 1986.

-, Sydafrika: På vej til en borgerkrig, i Kontakt, dec. 1986.

Larsen, Mogens Trolle: Writing on Clay: From Pictograph to Alphabet, i The Quaterly Newsletter of the Laboratory of Comparative Human Cognition, January 1986, 3-9.

-, Fra hulemanden til John D. Rockefeller. Nogle overvejelser om at studere Den nære Orients oldtid, i Dagligliv blandt guder og mennesker, redigeret af Bendt Alster og Paul John Frandsen, 9-16.

Mogens Trolle Larsen

7. IWGIA (International Work Group for Indigenous Affairs)

Historie:

IWGIA, the International Work Group for Indigenous Affairs, blev oprettet på Amerikanistkongressen i Stuttgart, august 1968, på initiativ af samfundsforskere, specielt socialantropologer. Gennem deres videnskabelige feltarbejder havde disse forskere erfaret den vanskelige situation for de indfødte folk – forhold, der gik fra direkte fysisk udryddelse til kulturel undertryk-

kelse og tilintetgørelse. Forskerne mente, at man som videnskabsmænd, der studerede disse folk, havde et ansvar. IWGIA blev derfor oprettet med det formål at koordinere forskning indenfor dette område, oplyse om forholdene, samt primært at publicere de videnskabelige analyser i en dokumentationsserie. Organisationen blev ledet af lektor Helge Kleivan, Institut for Eskimologi ved Københavns Universitet. Han var indtil sin død i 1983 både drivkraften bag oprettelsen og den fortsatte funktion af organisationen. På baggrund af Helge Kleivan's tilknytning til Københavns Universitet, blev IWGIA's hovedsæde placeret der i lokaler, som universitetet stillede til rådighed. Fra at være en organisation, der blev drevet med frivillig arbejdskraft, har organisationen takket være bevillinger fra de nordiske udenrigsministerier efterhånden været i stand til at lønne en fast stab på fire personer. Indtil 1980 opholdt IWGIA sig i to mindre lokaler i Frederiksholms Kanal 4 A ved til Institut for Etnologi og Antropologi. I 1980 flyttede IWGIA til de nuværende lokaler i Fiolstræde 10 sammen med Institut for Eskimologi, som er en naturlig samarbejdspartner inden for IWGIA's operationsfelt.

International bestyrelse:

Rene Fuerst (formand), Etnografisk Museum i Genève, Schweiz.

Georg Henriksen (vice-formand), Socialantropologisk Institut, Bergen Universitet, Norge.

Mark Munzel, Etnografisk Museum, Frankfurt, Vesttyskland.

Aud Talle, Antropologisk Institut, Stockholm, Sverige.

Espen Wæhle, Etnografisk Museum & Socialantropologisk Institut, Oslo, Norge.

Stab:

VIP: Antal årsværk: 2.

Dokumentations- og Forskningsafdelingen:

Teresa Aparicio, antropologisk forskning og spansk redaktør.

Jørgen Brøchner Jørgensen, antropologisk forskning og internationale relationer.

Andrew Gray, antropologisk forskning og engelsk redaktør.

(Ovennævnte er i fællesskab Co-Directors for IWGIA's internationale Sekretariat).

Inese Andersen, antropolog, langtidslid med ansvar for forskningsprogram om indfødte kvinder, 1986.

TAP: Antal årsværk: 1.

Administrations og Produktionsafdelingen:

Karen Bundgaard Andersen, ansvarlig for bogføring og organiseringen af publikationernes tekniske side.

I samme afdeling har der yderligere med skiftende besætning arbejdet fire langtidslidige og en militær-

nægter med oversættelser, maskinskrivning, biblioteksarbejde og forsendelser.

Virksomhed og struktur:

IWGIA er ideologisk og politisk uafhængig med forankring indenfor samfundsvidenskaberne og menneskerettighederne.

Organisationen beskæftiger med de sager og forhold, som indfødte folk over hele verden konfronteres med. Disse folk befinder sig oftest i en situation, hvor de er frataget rettighederne til deres eget territorium, egne ressourcer og egen kulturelle egenart. De er truet med undergang, hvad enten det drejer sig om direkte fysisk udryddelse eller tvangspåførel af en fremmed og uforståelig »europæisk« inspireret kultur, og ofte nægtes de ressourcerne til at føre deres egen kultur videre – dvs. henholdsvis folkemord og kulturdrab.

IWGIA's formål er at sikre disse indfødte folks fremtid i overensstemmelse med deres egne bestræbelser og ønsker. Med basis i de samfundsvidenskabelige professioner, søger IWGIA: 1) at drive forskning omkring indfødte folks situation og publicere denne, 2) at skabe international forståelse, indsigt og engagement omkring de indfødte folks situation, 3) at bekæmpe racisme og sikre politiske, økonomiske og sociale rettigheder, samt fastslå de indfødte folks ret til selvbestemmelse, og 4) at formidle projekter og anden form for støtte til indfødte folk og folkegrupper med henblik på at styrke deres sociale, kulturelle og politiske stilling.

IWGIA opererer globalt gennem et netværk af kontakter, der på forskellig vis har berøring til de indfødte folk og deres situation. Disse kontakter kan være akademikere, indfødte repræsentanter, jurister, journalister og mange andre. Ligeledes er IWGIA i konstant kontakt med organisationer af forskellig art, indfødte som ikke-indfødte. Disse rangerer fra små lokale organisationer til internationale som f.eks. FN. Organisationen får endvidere henvendelser fra f.eks. udenlandske universiteter og de skandinaviske udenrigsministerier om objektiv og up to date information fra diverse områder i verden.

Gennem årene har IWGIA fået opbygget et dokumentationscenter omkring indfødte folk, der er Nord-Europa's mest omfattende. Materialet, der modtages gennem det globale netværk, er placeret i organisationens forskningsbibliotek. Dette bibliotek udgør sammen med biblioteket på Institut for Eskimologi et omfattende ressourcecenter, der årligt besøges af forskellige brugere, lige fra skoleelever til udenlandske forskere og indfødte folk.

IWGIA har i 1986 modtaget midler til driften fra menneskerettighedssektionerne ved de danske, norske, finske og svenske udenrigsministerier, samt fra Tipsmidlerne. Finansiering af projekter og møder/rejser blev modtaget af NORAD, Folkekirkenes Nødhjælp, Diakonia, Lutherhjælpen og de danske og norske udenrigsministerier.

De juridiske og økonomiske ansvarlige for IWGIA er en international bestyrelse af anerkendte forskere oprettet i 1980, der mødes halvårligt for i fællesskab med det internationale sekretariat at diskutere og lægge rammerne for arbejdet. Det internationale sekretariat sørger for den daglige drift af organisationen, dokumentationsvirksomheden og kontakterne på det globale niveau. Der eksisterer ligeledes tre lokalgrupper i Skandinavien, som arbejder med at fremme de indfødte folks sag på et nationalt plan. Lokalgrupperne er placeret i København, Gøteborg og Oslo. Lokalgrupperne er frivillige og ulønnede. Medlemmerne består primært af studerende fra samfundsvidenskabernes.

IWGIA dækker mange arbejdsområder, og organisationen reflekterer mangfoldigheden af strategier og kulturer indenfor de indfødte folks verden. Arbejdet i 1986 har dækket de nedenstående niveauer.

Dokumentation og forskning:

Dokumentation og forskning foregår dels i denne afdeling ved organisationens hovedsæde, og dels rundt om i verden ved hjælp af et netværk af kontakter. Herved dækkes alle aspekter indenfor forskningen omkring indfødte folk. IWGIA's primære formål er med videnskabelig baggrund at dokumentere forholdene for de indfødte folk, hvilket som konsekvens giver, at det er på dette område, at hovedparten af arbejdsmængden og økonomien ligger. IWGIA udgiver således fortløbende fire publikations-serier: A) De engelsksprogede Documents og Newsletters, og B) De spansksprogede Documentos og Boletins. Selv om overlapninger kan finde sted mellem publikationerne på de to sprog, så er de dog uafhængige af hinanden med hovedvægten lagt forskelligt. De spanske publikationer er således primært for distribution i Syd- og Centralamerika.

Documents/Documents omhandler enten en enkelt region, en sag eller et tema, og er omfattende baggrundsanalyser. Newsletter/Boletin indeholder kortere artikler fra alle verdens regioner med de seneste nyheder og udvikling i sager; kortere og sammenlignende analyser af diverse temaer; negative og positive resultater af projekter; forhandlingsresultater etc. I 1986 udgav IWGIA 3 Documents, 1 Documento, 4 Newsletters og 4 Boletins (2 dobbeltnumre). I 1986 blev video dokumentarfilmen »Indian Summer in Geneva« endvidere offentliggjort. Det er den første film, som IWGIA har været sponsor til.

Foruden forskningen i sager og områder, der ikke specifikt er rettet mod publicering, fortsatte IWGIA også i 1986 forskningsprogrammerne fra 1985, der bliver udført af medlemmer fra dokumentations og forskningsafdelingen i samarbejde med kontakter gennem organisationens internationale netværk.

1. Indigenous Woman's Programme

Kaster lys over vilkårene for indfødte kvinder. Gennem 1986 er der blevet arbejdet på at samle og redige-

re materiale til et dokument omkring indfødte kvinder. Ligeledes har IWGIA modtaget udenlandske besøgende i forbindelse med programmet, og en medarbejder fra dokumentations- og forskningsafdelingen har besøgt Australien og New Zealand, hvor hun har haft kontakt med indfødte kvinder. Muligheden for et specielt Document om kvinder i Oceanien blev grundlagt.

2. Indigenous People and the Environment

Beskæftiger sig med de indfødte folks forhold til miljøet, samt konsekvenserne af miljøorganisationers arbejde i områder, hvor indfødte folk traditionelt lever. Gennem 1986 har IWGIA deltaget og udarbejdet foredrag til konferencer. Ligeledes har organisationen deltaget i globale kampagner og haft dialoger med miljø-organisationer, der som oftest ikke tager de menneskelige aspekter i betragtning, når de laver kampagner.

3. Development Programme

Belyser udviklingsprojekters konsekvenser for indfødte folk. Disse får som regel ikke gavn af dem, og bliver til tider ligefrem tvangsforflyttet. IWGIA har deltaget i seminarer om dette emne, udgivet materiale og skrevet artikler til andre tidsskrifter. Ligeledes blev det rådgivende arbejde på indfødte projekter stærkt forøget i 1986.

4. Resource Center Programme

Skal modernisere og computerisere forskningsbiblioteket til internationale standarder og lette tilgangen. Takket være et nyligt tilskud fra UNESCO vil der blive mulighed for indkøb af videomaskine, lysbilledfremvisere og computere, således at indfødte folk, forskere, journalister og offentligheden kan bruge faciliteterne.

Projekter:

Da IWGIA først og fremmest beskæftiger sig med dokumentation, har organisationen ikke egne midler til projektvirksomhed. Men da indfødte folk som oftest også har behov på dette område, modtager IWGIA ofte projektansøgninger og søger finansieringen på vegne af disse. Ligeledes har NORAD i stigende grad brugt IWGIA som konsulenter, og i 1986 blev der underskrevet en samarbejdskontrakt om konsulentvirksomhed, ligesom IWGIA sammen med Nordisk Same Råd har forhandlet med NORAD om en fast bevilling til indfødte folks projekter. I 1986 lykkedes det IWGIA at skaffe finansiering til følgende nye projekter:

1. Sundhedsprojekt hos Asurini indianerne (Brasilien).
2. Transportprojekt hos Tukano indianerne (Brasilien).

3. Støtte til Yanomamo indianernes 2. menneskeret-tighedsmøde (Brasilien).
4. Uddannelsesprojekt blandt Amarakaeri indianerne (Peru).
5. Støtte til Human Rights Fund for Indigenous Peoples.
6. Støtte til indfødt deltagelse i Chittagong Hill Tracts Conference i Amsterdam, Holland.

Møder og rejser:

IWGIA betaler sjældent rejser og deltagelse i møder fra hovedbudgettet, men får støtte fra andre steder. Nogle af de vigtigste i 1986 var følgende:

- 1) Konference, Environment and Indigenous Peoples, Klippan, Sverige; 2) Konference, Ethnic Groups and the Nation-state: The Atlantic Coast of Nicaragua, Stockholm, Sverige; 3) Møde med Carlos Alberto Ricardo fra CEDI, Økumenisk Center for Indfødt Dokumentation (Brasilien) i Berlin, Vesttyskland; 4) Human Rights Conference, Christen Mikkelsen Institutet, Bergen, Norge; 5) Nordisk Same Råds XIII Konference, Åre, Sverige; 6) ILO meeting of Experts on Convention 107 on Indigenous and Tribal Populations, Geneve, Schweiz; 7) Nordic Seminar on Human Rights and Indigenous Peoples, Oslo, Norge; 8) II Seminar on Indian Philosophy, Ideology and Politics, Cosquin, Argentina; 9) Rundrejse til Bolivia, Peru og Venezuela for projektevaluering og situationsvurdering; 10) Chittagong Hill Tracts Conference, Amsterdam, Holland; 11) Leipzig Film Festival; 12) Konference om Transmigration in Indonesia, Amsterdam, Holland.

IWGIA var inviteret til mange andre konferencer og møder, men havde ikke mulighed for at deltage i alle.

Gæster:

IWGIA får hvert år mange besøg af forskellig karakter, lige fra almen informationssøgning fra folkeskoler til journalister, udenlandske forskere og kontakter. I 1986 var de vigtigste besøgende med specifikke formål: 1) Ernesto Tseremp Juanka, Shuar indianer fra CONFENIAE, omkring situationen i Ecuador og African Palm Plantation-problemet. IWGIA blev benyttet som base og udgangspunkt for hans rejser i Europa. 2) Jose Santos Millao, Mapuche indianer fra Ad-Mapu, omkring situationen i Chile. 3) Juventino Velasquez, Mapuche indianer fra Ad-Mapu, kom på et senere besøg som opfølgning. 4) Carmen Junqueira, brasiliansk antropolog, omkring Brasilien og Polonoreste-projektet. 5) Claudia Andujar, brasiliansk antropolog og leder af CCPY (Commission for the Creation of at Yanomamo Park), omkring helsesituationen hos Yanomamo indianerne og et vaccinationsprojekt, som IWGIA har støttet. 6) Latinamerikansk delegation bestående af Euololia Frites, Argentina, Atencio

Lopez, Panama, Crispolo Richards, Panama, Domingo Lopez, Guatemala, og Cyclaly Marino, Mexico, omkring udviklingen af demokratiet i Latinamerika og de indfødte folk. 7) Delegation fra Nordisk Same Råd bestående af Lars Anders Baer, Odd Erling Smuk, Hellevi Nuorgum Poutiso, Nilo Aikio og Veikko Holmberg for at diskutere situation i Sameland, samt koordination og samarbejde mellem deres organisation og IWGIA. 8) Erica Daes, Forkvinde for Working Group of Indigenous Populations under FN's menneskerettighedskommission, for at diskutere dennes arbejde og IWGIA's rolle. 9) Professor Chesku, Indien, omkring situationen for Adivasis i Indien og deres planer om selv-organisering. 10) Indfødt person fra Chittagong Hill Tracts, Bangladesh, der på grund af situationen ønsker at være anonym. Forholdene i området og i flygtningelejrene i det sydlige Indien blev fremlagt. 11) General Mowu Gwizan, Nagaland, omkring situationen i hans hjemland og hans bestræbelser på at opnå en fredelig løsning. 12) Jose Ramos Horta fra Østtimor omkring den indonesiske invasion og den østtimorenske kamp for selvstændighed. 13) Jacob Prai, West Papua, omkring deres kamp for selvstændighed og søgning efter international støtte. 14) Hayden Burgess fra Hawaii, Vice-præsident for World Council of Indigenous Peoples (WCIP) om situationen i Oceanien og i WCIP. 15) Lijon Iknilana og Lorenza Pedro fra Mikronesien for at informere om deres strålingsproblemer efter A-prøvesprængninger og situationen generelt. 16) Besøg fra Tahiti, hvor personen ønsker anonymitet, omkring forholdene for de indfødte folk i det fransk okkuperede Polynesien, samt konsekvenserne af A-prøvesprængningerne. 17) Margaret Herps fra the National Aboriginal and Islanders Legal Services omkring jordrettigheder i Australien. 18) Julian Berger, Anti-Slavery Society i England, omkring samarbejde og koordinering af kampagner.

I forbindelse med gæstebesøgende har IWGIA arrangeret pressemøder, forelæsninger, og andre offentlige arrangementer.

Kampagner, lobbying og protester:

I adskillige tilfælde må IWGIA, udover sin dokumentationsvirksomhed, tage hurtig aktion i bestemte sager, samt udføre intensiv lobbyvirksomhed. Dette sker ofte i samarbejde med andre internationale organisationer. Blandt de mange kampagner og protester, som IWGIA har beskæftiget sig med i 1985 kan specielt de følgende nævnes, da de er blevet fulgt med særlig opmærksomhed – selv om de langt fra dækker hele spektret af aktiviteter:

1. Tukano indianerne i Brasilien

Omkring guldsøgere, der gennem hele 1986 har søgt at invadere Tukano indianernes landområder i det brasilianske Amazonas, hvor myndighederne har tøvet med at demarkere indianernes områder.

2. Yanomamo indianerne i Brasilien

Yanomamo indianerne står i en lignende situation med bevæbnede mineralsøgere, der trænger ind på deres områder. Samtidig hærger mange epidemier området.

3. Nambikwara indianerne i Brasilien

Nambikwara indianeres territorier er blevet invaderet, og rapporter om drab på indianerne er kommet fra området i Amazonas. Verdensbanken har et multi-million dollars projekt i området, og er blevet kraftigt kritiseret og lobbyet af IWGIA.

4. Yanesha indianerne i Peru

Ejendomsretten til området ved Yanesha landsbyen Tsachopen er blevet frataget indianerne af en missionsstation, og efter flere års appel til de nationale myndigheder nægtede denne at tilbagegive indianerne den.

5. Guatemala

Folkemordet på den indianske befolkning i Guatemala er ikke aftaget i 1986, og IWGIA har fulgt udviklingen nøje med protester mod overgrebene.

6. Flygtninge fra Chittagong Hill Tracts

35.000 indfødte flygtninge fra Bangladesh lever i flygtningelejre i Indien under katastrofale forhold. Yderligere har 6.000 af disse gennem 1986 levet under truslen af at blive tilbagesendt af de indiske myndigheder til Bangladesh, hvor de ville møde en usikker skæbne i hænderne på statens sikkerhedsstyrker.

7. Fængsling af indianske ledere

IWGIA har protesteret mod fængslingen af fire Macuxi ledere fra Roraima, Brasilien, og af lederen af Centro Indigena Arajuno i Ecuador. Protesterne havde den ønskede effekt med løsladelse.

8. Palma Africana kampagne

Sammen med Ernesto Tseremp Juanka fra CONFENIAE (den indianske sammenslutning for det ecuadorianske Amazonas) har IWGIA koordineret en kampagne mod Palma Africana plantager på indianske områder i Ecuador.

9. Vandkraftværker i Brasilien

Protest mod verdensbankens lån på 500 millioner dollars til den brasilianske regering til bygning af to vandkraftværker. Konstruktionerne vil have en tiltætværende effekt på den lokale indianske befolkning.

10. Olympiske Komite og Queensland, Australien

IWGIA sendte sammen med andre internationale organisationer telegrammer til den Olympiske Komite's møde i Lausanne, Schweiz, med opfordring til ikke at afholde spillene i Queensland på baggrund af denne

stats foruroligende dårlige ry på menneskerettighedsområdet.

11. Etiopien og Somalia

I samarbejde med andre organisationer har IWGIA i 1986 arbejdet på at forhindre etiopiske flygtninge i at blive tilbagesendt af de somaliske myndigheder.

12. Transmigration Kampagne

I 1986 har IWGIA i samarbejde med flere internationale organisationer indledt en kampagne mod Indonesiens Transmigration Projekt, der af Verdensbanken får støtte på 600 millioner dollars. Projektet vil have katastrofale konsekvenser for den indfødte befolkning på West Papua.

Lokalgrupper:

Grupperne i København, Oslo og Gøteborg, arbejder på et nationalt plan med oplysningsvirksomhed. I 1986 har disse grupper haft kontakt med skoler, holdt foredrag, vist lysbilledserier, arrangeret udstillinger og seminarer, samt taget sig af besøgende til de respektive lande.

Publikationer:

IWGIA Document 55: Andrew Gray: And after the Gold Rush ...? Human Rights and Self-Development among the Amaraeri of Southeastern Peru. (139 sider).

IWGIA Document 56: IWGIA: The Naga Nation and its Struggle against Genocide. (231 sider).

IWGIA Document 57: Mariel Otten: Transmigration: Indonesian Resettlement Policy, 1965-1985. (254 sider).

IWGIA Documento 5: Andrew Gray: Y despues de la fiebre del oro ...? Derechos Humanos y Autodesarrollo entre los Amaraeri del Sudeste de Peru. (139 sider).

IWGIA Newsletter 45: 27 artikler (232 sider).

IWGIA Newsletter 46: 15 artikler (120 sider).

IWGIA Newsletter 47: 20 artikler (101 sider).

IWGIA Newsletter 48: 15 artikler (111 sider).

IWGIA Boletín vol. 6, Nos. 1/2: 23 artikler (150 sider).

IWGIA Boletín vol. 6, Nos. 3/4.

Teresa Aparicio: Urbefolkningen i Spania, i *The First Nations*, Tromsø 1986.

Andrew Gray: Udviklingsdimensioner, i *Stofskifte, Tidsskrift for Antropologi*, nr. 14, 1986.

Peter Henriques: Kun et studieobjekt? *Antropologen og indfødte folk*, i *Jordens Folk*, nr. 1 (21:1) 1986.

Jørgen Brøchner Jørgensen

8. Centralinstitut for nordisk Asienforskning

Centralinstitut for nordisk Asienforskning (CINA) er et fællesnordisk institut, hvis drift finansieres af Nordisk Ministerråd. Derudover yder Danmark som domicilland et særligt bidrag ved at stille lokaler, inventar etc. til rådighed på Københavns Universitet og personale fra Det kgl. Biblioteks instituttjeneste til administration og betjening af CINAs bibliotek.

Formål:

Instituttet, der blev oprettet i 1966, har til formål

at styrke nordisk humanistisk og samfundsvidenskabelig asienforskning, at fremme kontakt og samarbejde mellem nordiske asienforskere og deres institutioner, at virke for udbredelsen af det almindelige kendskab til asiatiske forhold, samt at tilvejebringe de for forskning og undervisning nødvendige hjælpemidler.

Formålsparagraffens indhold realiseres gennem anskaffelse af dokumentation og faglitteratur, afholdelse af konferencer og seminarer, bistand til kurser og undervisning, uddeling af stipendier til studieophold i Asien og de nordiske lande og til indbydelse af asiatiske gæsteforskere, samt udgivelse af videnskabelige publikationer og informationsmateriale, jfr. nærmere nedenfor.

Organisation:

Instituttet ledes af en styrelse bestående af 2 medlemmer fra hvert af landene, Danmark, Finland, Norge og Sverige samt 2 repræsentanter for instituttets personale. Island kan efter ønske blive repræsenteret i styrelsen med 1 medlem.

De nationale repræsentanter udnævnes af Nordisk Ministerråd. Personalets repræsentanter vælges af og blandt det fast ansatte personale ved instituttet, incl. forstanderen.

Udnævnelser og valg til styrelsen sker for en periode af 3 år. Genudnævnelse og genvalg kan finde sted. Styrelsen vælger selv sin formand og næstformand blandt de nationale repræsentanter. Styrelsen nedsætter blandt sine medlemmer et forretningsudvalg bestående af et medlem fra hvert land, herunder formanden som er født medlem, samt en repræsentant for personalet. Styrelsens formand er tillige formand for udvalget.

Instituttets forstander udnævnes af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra styrelsen for en periode af indtil 4 år. Genudnævnelse kan finde sted. Forstanderen har ansvaret for instituttets daglige drift.

Den praktiske ledelse og administration af CINAs bibliotek forestås af et af Det kgl. Bibliotek i Køben-

havn udstationeret personale fra instituttjenesten. Administration og betjening af de af Det kgl. Biblioteks orientalske afdeling deponerede østasiatiske samlinger, der er helt adskilt fra CINAs bibliotek, varetages af et af Orientalisk afdeling udstationeret personale.

Det teknisk-administrative personale varetager de almindelige sekretariatsforretninger og bestrider herudover en række selvstændige opgaver, herunder bogholderi, regnskab, redaktion, oversættelse, samt forberedelse af styrelsesmøder i samarbejde med forstanderen og/eller en eller flere videnskabelige medarbejdere.

I 1985 blev der på foranledning af Nordisk Ministerråd foretaget en evaluering af CINAs virksomhed, som medførte at instituttets organisation i slutningen af 1986 trådte ind i en omorganiseringsproces.

Virksomhed:

CINAs virksomhed i 1986 har som følge af evaluerings- og omorganiseringsprocessen og den dermed forbundne indskrænkning af instituttets handlegfrihed været noget mindre end i de foregående år.

Informationsvirksomheden, herunder de vejledende og rådgivende funktioner, der påhviler det videnskabelige personale og/eller bibliotekspersonalet, har fortsat mærket en voksende efterspørgsel. Det er også tilfældet med de videnskabelige medarbejders medvirken i erhvervs- og udviklingsbistandskurser.

Mange studenter og forskere har besøgt eller i kortere perioder opholdt sig ved CINA, dels med henblik på studier i biblioteket, dels med henblik på vejledning fra instituttets videnskabelige medarbejdere. Endvidere er der af instituttets medarbejdere blevet foretaget bedømmelser af fremsendte forskningsprojekter, samt givet vejledning med hensyn til kildemateriale og litteratursøgning. Instituttets medarbejdere har ligeledes udarbejdet forslag til forelæsninger og litteratur til arrangører af kurser. Information om asiatiske emner og om CINAs virksomhed er blevet givet i massemedierne og til besøgende repræsentanter fra universiteter, institutter og myndigheder.

»Tirsdagsmøderne«, d.v.s. de af CINA og Københavns Universitets Østasiatiske Institut i fællesskab arrangerede møder for erhvervs- og universitetsfolk om aktuelle asiatiske emner, er videreført omend i mindre omfang, og det samme gælder enkelte medarbejders deltagelse i erhvervsorganisationsvirksomhed såsom repræsentation i ASEAN-erhvervsklubbens bestyrelse.

Publikationer:

Publikationsvirksomheden har resulteret dels i udgivelse af to nye titler i »Monograph Series« samt et genoptryk i samme serie, dels i udgivelse af tre nye titler i »Studies on Asian Topics«. Endvidere har bib-

lioteket udgivet »Subject catalog of the library. Second suppl.« samt udarbejdet »Abbreviations (Organizations and periodicals). A preliminary list«. Endelig har instituttet udgivet bind 47 af tidsskriftet »Acta Orientalia«. Annual Newsletter No. 19 er udkommet og det uformelle nyhedsblad CINA-nytt er udkommet med jævne mellemrum.

Stipendie- og konferencevirksomhed:

To forskere har haft CINAs forskerstipendium, den ene i perioden 1/7 1985-30/6 1986, og den anden i perioden 1/7 1986-30/6 1987. Der blev uddelt 17 rejsestipendier til studieophold i Asien og 16 kontakstipendier til kortere studieophold ved CINA og/eller andre institutioner i de nordiske lande til et samlet beløb af dkk 244.000.

CINA har ydet støtte til 2nd International Workshop on Lolo (Yi) Languages som fandt sted på Østasiatisk Institut ved Lunds Universitet.

Gæster:

CINA har i 1986 i sit asiatiske gæsteforskerprogram formidlet at Professor Tan Chung fra Centre for East Asian Languages ved Jawaharlal Nehru University, holdt gæsteforelæsninger som fandt sted ved fjorten højere læreanstalter i Norden, herunder ved Københavns Universitet, hvor der i samarbejde med Østasiatisk Institut blev arrangeret fire gæsteforelæsninger.

Bo Utas

9. Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik

Nordisk Institut for Teoretisk Atomfysik (Nordita) er et fællesnordisk institut, der finansieres af Nordisk Ministerråd. Instituttet får stillet lokaler til rådighed ved Niels Bohr Institutet. Der er et nært samarbejde mellem forskere på de to institutter.

Formål:

Nordita blev oprettet i 1957. Det har til formål at fremme videnskabeligt samarbejde mellem de nordiske lande inden for den grundlæggende teoretiske atomfysik. Instituttet skal drive forskning og uddannelse, samt fremme forskningen ved samarbejde mellem de nordiske institutioner inden for området, f.eks. via udveksling af forskere, ved at arrangere og finansiere besøg af udenlandske gæsteforskere ved institutioner i Norden, og ved at anordne eller yde bidrag til symposier m.m. Instituttet modtager stipendier fra de nor-

diske lande (i reglen for to-årsperioder) og udenlandske gæsteforskere.

Organisation:

Nordita ledes af en styrelse bestående af indtil 3 medlemmer fra hvert af de nordiske lande samt tre repræsentanter for Norditas personale. Desuden er Norditas direktør født medlem af styrelsen.

De nationale repræsentanter i styrelsen udnævnes af Nordisk Ministerråd efter forslag af vedkommende forskningsråd eller tilsvarende organ i respektive land. For hvert land udnævnes en suppleant i styrelsen.

Styrelsen nedsætter blandt sine medlemmer et forettningsudvalg bestående af direktøren og en af personalerepræsentanterne samt et medlem fra hvert land, herunder styrelsens formand, som tillige er formand for udvalget.

Norditas professorer danner et professorkollegium, der virker som rådgivende organ i videnskabelige spørgsmål. Direktøren er formand for kollegiet.

Alle ansatte ved Nordita, herunder forskningsstipendiaterne, danner et rådgivende institutkollegium.

Direktøren har ansvaret for den daglige ledelse af Norditas virksomhed i overensstemmelse med de retningslinier, der afstikkes af styrelsen, og for udførelsen af styrelsens beslutninger i øvrigt.

Direktøren udnævnes af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra styrelsen.

Fagudvalg nedsættes af styrelsen. Udvalgene består af mindst et medlem fra de nordiske lande samt mindst et medlem af Norditas professorkollegium. Fagudvalgene virker som rådgivende organ for styrelsen.

Stab:

VIP: Direktør: Allan R. Mackintosh. Administrationschef: Nils Robert Nilsson. Professorer: John Hertz, Alan Luther, Ben Mottelson, Christopher Pethick, Paolo Di Vecchia.

Adjungeret professor: Jens Nørskov.

Assisterende professorer: Mogens Høgh Jensen, Bernard Jones, Roland Svensson, Andreas Wirzba.

Langtidsgæster: Bulbul Chakraborty, Andrew J. Jackson, Hans Skriver, Karsten Wedel Jacobsen, Xi-ang Shouping.

Stipendiater: Preben Alstrøm, Lone Appel, Tord Bengtsson, Gunnlaugur Björnsson, Karl Donner, Måns Flensburg, Johan Grundberg, Uffe Gråe Jørgensen, Per Hedegård, Thordur Jónsson, Henning Knutsen, Morten Laursen, Tom Lönnroth, Erkki Nykänen, Mats Nylén, Michael Springborg, Anna Tollstén, Mats Ögren.

TAP: Helle Küllerich, Ellen Pedersen, Inger Wadil, Birthe Thorup, Hanne Bergen, Lisbeth Nordly, Inge Søndergård, Ole Bøssing Christensen.

Forskningsvirksomhed m.v.:

Instituttets virksomhed omfatter elementarpartikelfysik, kernefysik, astrofysik og faststoffysik. Inden for *astrofysik* er de vigtigste forskningsområder kosmologi og galaktisk fysik.

Programmet for *faststoffysik* omfatter blandt andet komplekse og uordnede systemer, kvantevæsker og beskrivelsen af elektroner på overflader. De grundlæggende problemer, som studeres ved Nordita inden for disse områder, har ofte interesse også for anvendt forskning.

Kernefysik oplever i disse år en udvidelse af sine grænser. Traditionelle problemer inden for kernestruktur belyses gennem nye eksperimentelle indfaldsvinkler. Fænomener, der har at gøre med nye faser, studeres med projektiler med høj energi. Disse områder bliver alle aktivt udforsket ved Nordita i samarbejde med eksperimentelle grupper i de nordiske lande.

Norditas forskning inden for *partikelfysik* har først og fremmest at gøre med strengteori, som ser ud til at udgøre den mest lovende vej mod yderligere fremskridt.

I løbet af året havde Nordita korte besøg af et stort antal videnskabsmænd. Af langtidsgæster opholdt 5 sig i København og 3 i de nordiske lande. Desuden foregik som altid en regelmæssig udveksling af forskere mellem Nordita og medlemslandene. Ved udgangen af 1986 var der 18 stipendiater fra alle 5 nordiske lande ved Nordita, hvor de fortsatte deres uddannelse i teoretisk fysik. Ved et symposium »Physics at Nordita« blev nordiske studenter informeret om aktiviteterne ved instituttet og om de sidste nye udviklinger inden for teoretisk fysik.

Derudover afholdtes ved Nordita 10 symposier, og til yderligere 9 i de nordiske lande blev der ydet økonomisk støtte. Ud over symposier med direkte forbindelse til Norditas forskningsprogrammer, blev der afholdt tværfaglige konferencer, som tiltrak mange deltagere, herunder et i København om visuelle informationsprocesser og et i Oslo om porøse medier. I samarbejde med Landau Institutet i Moskva blev der afholdt to konferencer i Göteborg og Leningrad med deltagelse af forskere fra en række lande, deriblandt fra USA. En sommerskole om den nyeste udvikling i teoretisk partikelfysik blev arrangeret for nordiske fysikstuderende.

I 1986 blev der foretaget store investeringer i udstyr, der satte Nordita i stand til bedst muligt at udnytte den nye VAX datamaskine på Niels Bohr Institutet.

En mere detaljeret beskrivelse af Norditas aktiviteter i 1986 og de udkomne publikationer vil kunne findes i den årsrapport, som udgives af Nordita.

10. Ordbog over det norrøne prosasprog

Den arnamagnæanske Kommissions ordbog

Historie:

I 1937 blev det af Den arnamagnæanske kommission (se Det arnamagnæanske Institut) besluttet at påbegynde arbejdet på en ordbog over det norrøne prosasprog. Begrænsningen til prosasproget motiveredes med, at en ordbog over det poetiske ordforråd nylig var udkommet (1931). Ordbogen var iøvrigt oprindeligt planlagt som supplement til Johan Fritznors ordbog (1886-96). Det viste sig imidlertid snart både af videnskabelige og praktiske grunde mere formålstjenligt at udarbejde en selvstændig ordbog, som under ét behandlede alle belæg på sproglige foreteelser uden hensyntagen til, om de var registreret i ældre ordbogsværker eller ej.

Ordbogen skulle have til huse i København, hvor størstedelen af de håndskrifter, som skulle få betydning for ordbogsarbejdet, opbevarede i Den arnamagnæanske Samling og på Det kongelige Bibliotek. I 1939 kom arbejdet så småt i gang, og det første arbejdssted blev Universitetsbiblioteket i Fiolstræde, hvor de arnamagnæanske håndskrifter opbevarede. I 1957 flyttede ordbogen sammen med det nyoprettede Arnamagnæanske Institut (se dette) til Proviantgården på Christians Brygge, og i 1976 flyttede ordbog og universitetsinstitut til Københavns Universitet Amager, Njalsgade 76, hvor vi nu kan arbejde tæt sammen under gunstige betingelser; den faglige kontakt med instituttets medarbejdere og gæster er af stor betydning for ordbogsarbejdet i redaktionsfasen, og vigtig er stadigvæk den nemme adgang til instituttets enestående bibliotek og samling af håndskrifter/håndskriftfotografier.

Stab:

VIP: Antal årsværk: 4,5.

Hovedredaktør (indtil 30. juni): Björn Hagström.

Redaktører: Helle Degnbøl, Bent Chr. Jacobsen (ordbogsleder juli 1986-juni 1988, jvf. ndf.), Eva Rode, Kirsten Wolf (pr. 1. juli; orlov).

Engelsksproget redaktør: Christopher Sanders.

TAP: Antal årsværk: 0,8.

Assistent: John Tietze.

Studentermedhjælp: 45 t ugtl.

Jette Knudsen, Guðrún Magnúsdóttir, Sigríður Stefánsdóttir.

Ordbogen:

Ordbog over det norrøne prosasprog skal registrere og beskrive ordforrådet i det norsk-islandske middelalderlige sprog, som det foreligger i håndskrifter fra ældste tid, dvs. ca. 1150. Grænsen nedad i tiden er for de islandske teksters vedkommende sat til 1540, da den

ældste bevarede trykte islandske bog udkom. For de norske teksters vedkommende er grænsen sat til ca. 1370 med den begrundelse, at der omkring det tidspunkt skete så store forandringer i det norske sprog, at norsk og islandsk herefter kun med vanskelighed kan betragtes under ét. Ordbog over det norrøne prosasprog i København knytter således an til det videnskabelige ordbogsprojekt i Reykjavik, Orðabók Háskólans, som leksikograferer det islandske sprog fra 1540 til vor tid, og til ordregistranten ved Norsk Leksikografisk Institut, Afdeling for gammelnorsk og mellemnorsk, hvis opgave det er at tilvejebringe et fuldstændigt ordarkiv indtil ca. 1550. Middelalderlige tekster, som kun er bevaret i sene afskrifter, behandles af ordbogen på lige fod med de bevarede middelalderlige værker.

Excerpteringen er med enkelte undtagelser selektiv. Den er for størstedelen af materialets vedkommende sket efter trykte udgaver, men hvor der enten ikke har foreligget nogen udgave, eller hvor den eksisterende har været utilstrækkelig, har ordbogen excerpteret direkte fra håndskrifterne. Ved indsamlingen har ordbogen bestræbt sig på at få ordstof fra forskellige tider og forskellige genrer repræsenteret, især har en tættere udnyttelse af mindre klassiske genrer og tekster resulteret i, at denne ordbog kan fremvise et større og mere broget ordforråd end tidligere norrøne ordbogsværker. Fremmedord i norrøn kontekst hører med til materialet, navnestof derimod ikke. Den i Norge og Island oversatte litteratur nyder særlig opmærksomhed, og udenlandske paralleller er inddraget til belysning af det norrøne ordforråd.

Indsamlingen af materiale er i princippet færdig; der foretages dog fortløbende opdateringer. Samlingen består af ca. en million håndskrevne sedler.

I de alfabetisk ordnede ordbogsartikler vises ordenes formvariation, morfologi og syntaktiske brug, men størst vægt lægges der på den semantiske beskrivelse. Ordforklaringer gives på både dansk og engelsk og ledsages af et fyldigt citatmateriale med nøjagtige, daterbare henvisninger til kilden.

Ordbogen skal udkomme i 12 bind. Det første, der skønnes at blive på 3-400 sider, vil indeholde indledning, vejledning samt følgende registre: 1. Register over signaturer for benyttede udgaver/håndskrifter, 2. Register over benyttede pergamenthåndskrifter dateringer, 3. Forkortelsesliste og 4. Bibliografi.

De øvrige 11 bind, hvert på 5-600 sider, skal bringe ordbogsartikler.

I 1983 udkom: Ordbog over det norrøne Prosasprog, Udgivet af Den arnamagnæanske Kommission: Prøvehæfte / A Dictionary of Old Norse Prose, Published by The Arnamagnæan Commission: Prospectus, København.

Organisation:

Hovedredaktør Björn Hagström forlod pr. 1. juli ord-

bogen, hvorved ledelsesstrukturen ændredes. Hovedredaktørstillingen afløstes af en redaktørstilling på niveau med de øvrige redaktørstillinger. Ordbogen ledes nu af ordbogsrådet, hvis medlemmer er samtlige fastansatte medarbejdere. Ordbogens repræsentant udartil, ordbogslederen, vælges blandt de heltidsansatte redaktører for to år ad gangen; hvervet går på omgang efter en rækkefølge fastlagt ved lodtrækning.

Virksomhed:

Der arbejdes på såvel registre som ordbogsartikler med henblik på ordbogens to første bind. Registre til bd. I er under indtastning i elektronisk database. Den grafiske udformning af artiklerne styres elektronisk af ordbogens medarbejdere. Begyndelsen til en kommende lemmalister, med registrering af, hvilke norrøne opslagsord der findes i ældre ordbøger og glossarer, er under indtastning i database.

Øvrigt henvises til The Arnamagnæan Institute & Dictionary: Bulletin.

Redaktionen

11. Pali Ordbogen

På det gammelindiske sprog pali, et indoeuropæisk sprog nært beslægtet med sanskrit, er overleveret en meget omfattende og righoldig litteratur. Den består i hovedsagen af kanoniske tekster (»Trekurven«) med tilhørende kommentarer, og udgør vor vigtigste kilde til viden om den ældste og – på grund af overleveringens fuldstændighed og autenticitet – vel nok mest betydningsfulde af den buddhistiske verdensreligions skoler, Theravāda, efter sin geografiske spredning undertiden benævnt den »sydlige buddhisme«.

Inden for udforskningen af den ældste buddhismes sprog og litteratur har danske filologer, navnlig Rasmus Rask, Michael V. Fausbøll, Carl V. Trenckner, Dines Andersen og Hans Hendriksen, leveret leksikografiske, grammatiske og tekstkritiske bidrag m.v., der blandt fagfolk anses for både grundlæggende og mønstergyldige den dag i dag.

A Critical Pali Dictionary, der for tiden har til huse i Købmagergade 52, er et stort anlagt ordbogsprojekt der bygger på omfattende forarbejde foretaget af Trenckner (1824-1891) og siden videreført og udbygget af Andersen (1861-1940) i samarbejde med svenskeren Helmer Smith (1882-1956). I tidens løb er flere andre materialer (palitekster, konkordanser, seldudskrifter, m.v.) indgået i samlingerne i København, der dermed tjener som ordbogens internationale hovedkontor.

Det er ordbogens opgave at give en grundig og kritisk beskrivelse af ordforrådet som det forefindes i de i

Europa og Asien publicerede palitekster. Hver af ordbogens artikler søger på grundlag af omhyggeligt udvalgte eksempler og med nøjagtige steds henvisninger at registrere og definere det behandlede ords betydning (eller betydninger), betydnings-nuancer og -udvikling. Formålet hermed er ikke blot at skabe et arbejdsinstrument til brug for paliforskningen, men tillige et redskab af stor indirekte betydning for studiet af andre buddhistiske skoler, samt for indologien og den indiske lingvistik i almindelighed.

Adskillige har gjort den erfaring at ordbogen er af afgørende betydning for forståelsen af buddhismen, de fleste er bekendt med at buddhismen har været den vigtigste kulturskabende faktor i store dele af Asien, og enhver vil indse den praktiske betydning af at vide god besked om forholdene på den del af kloden i vore dage. Om den grundlæggende værdi af et tilsyneladende så eksotisk foretagende som »København-ordbogen« er der således ingen grund til at nære tvivl.

Ordbogens første bind, der udkom hæftevis i årene 1924-1948, omfatter ord begyndende med A. Ikke mindst i mangel på dansk arbejdskraft lå foretaget herafter ret stille nogle år før udgivelsen af andet bind kunne tage sin begyndelse med første hæfte i 1960 – nu og siden, og til forskel fra tidligere, med en lang og vekslende række udenlandske navne blandt bidragerne. Også chefredaktorerne har måttet hentes udenlands: Siden 1968 stod professor Alsdorf (Hamburg) med det videnskabelige hovedansvar, og efter hans død gik det i arv til K. R. Norman (Cambridge). Begge redaktører har fra dansk side haft en højt værdsat hjælp i fru Else Paulys udmærkede indsats indtil denne i 1984 blev afløst af Chr. Lindtner, der fortsat er ordbogens danske redaktør og administrator (sammen med Det kongelige danske Videnskabernes Selskabs ordbogs-kommission, hvoraf han også er medlem).

Andet binds trettende hæfte (= s. 553-592) udkom omkring jul 1985, og det betyder at ordbogen nu nærmer sig afslutningen af vokalbindet; man regner her med 1990 som skæringsår. – A Critical Pāli Dictionary's fremtidsudsigter har i årenes løb givet de involverede parter anledning til en del hovedbrud og bekymring. Fra dansk side har Carlsbergfondet og Statens humanistiske Forskningsråd tilsagt støtte til vokalbindenes afslutning, altså endnu et par år. Uden disse instansers mangeårige trofaste støtte var ordbogen ikke nået så vidt som den trods alt er. På den anden side er der fra alle kanter et enslydende ønske om at vi fortsætter arbejdet med de følgende bind (ca. otte konsonantbind). Disse omstændigheder har naturligt medført at ordbogens ledelse ser det som sin opgave at sondere mulighederne for udenlandsk støtte fremover, dvs. efter skæringsåret 1990. Der er behov for såvel videnskabelig som økonomisk støtte for at projektet kan fortsætte. Hvis man fra dansk side virkelig er indstillet på at sige fra vil det sikkert være muligt at videreføre

ordbogsarbejdet uden for landets grænser med udenlandske midler. Det er en tænkelig løsning, men dog noget af en falliterklæring. Hvad den danske ordbogs-kommission derfor siger mod, er at opretholde kontoret i København med en halv eller hel videnskabelig position bistået af en medhjælp på deltid. Denne tanke finder glædeligvis loyal opbakning hos ordbogens udenlandske medarbejdere.

For tiden arbejdes på andet binds fjortende hæfte, som forventes at udkomme i 1987.

Med virkning fra august blev Ole Holten Pind ansat som videnskabelig medarbejder på halv tid. Denne ansættelse skete til aflastning af Chr. Lindtner, siden februar lektor i old- og middelindisk ved KU. Lindtner fortsætter dog som dansk redaktør og administrator.

I årets løb har ordbogen haft besøg af chefredaktøren, K. R. Norman, fra Cambridge (august). Blandt andre udenlandske gæster kan nævnes Dr. Ananda W. P. Guruge (Sri Lankas ambassadør ved UNESCO), Prof. M. Hattori (Kyoto), Dr. Jiang Zhongxin (Beijing), Dr. H. Matsumura (Göttingen), Dr. Hu Haiyan (Beijing/Göttingen), Prof. David Eckel (Harvard) og Prof. L. Schmithausen (Hamburg).

På den danske side opererer paliordbogen med et årligt budget på omkring 200.000 kr. Midlerne hidrører jævnt fordelt fra Carlsbergfondet og Statens humanistiske Forskningsråd. De tre poster er løn, trykning og kontorhold.

Fra tysk side yder Akademie der Wissenschaften und der Literatur Mainz sit bidrag ved opretholdelsen af et veludstyret ordbogskontor besat på fuld tid af fru F. Lottermoser. Union Académique yder et mindre årligt beløb. Dette anvendes navnlig til aflønning af Dr. H. Kopp for det indekseringsarbejde han løbende udfører for os. – I Calcutta har den indiske regering år tilbage oprettet et ordbogskontor. Under ledelse af Dr. H. Chatterjee skrives artikler til offentliggørelse i det første af de påtænkte konsonantbind. For øvrigt er kontakten med det indiske kontor, bl.a. af geografiske grunde, ikke så livlig som man kunne ønske sig fra dansk side.

Chr. Lindtner

12. Internationalt Rehabiliterings- og Forskningscenter for Torturofre

Historie:

Det internationale Rehabiliterings- og Forskningscenter for Torturofre – RCT – er en selvstændig, uafhængig og selvejende institution, der arbejder med at rehabiliterer mennesker, der har været udsat for tortur, og som har fået asyl i Danmark. RCT blev som selvstæn-

dig institution startet i slutningen af 1982 og åbnet officielt den 5. maj 1984, i to ældre professorboliger på Juliane Maries Vej (Rockefeller-komplekset), som er stillet til rådighed af Københavns Universitet. Forud lå flere års arbejde på Rigshospitalets Neuromedicinske afdeling, hvor en gruppe læger, fysioterapeuter, sygeplejersker m.fl. havde udviklet de behandlingsmetoder, som danner grundstammen i RCT's behandling af torturofre.

RCT's arbejdsområder er fastlagt i centerets vedtægter:

1. at behandle mennesker, der har været udsat for tortur og disses familier.
2. at undervise dansk og udenlandsk sundhedspersonale i behandling.
3. at udføre og igangsætte forskning af tortur og torturfølger.
4. at etablere og drive et internationalt dokumentationscenter om tortur, torturfølger og behandlingsmetoder.

Stab:

RCT's virksomhed er ikke baseret på frivillig arbejdskraft. Man har fra starten lagt sig fast på, at det arbejde, som udføres ved RCT, af hensyn til de mennesker, som har behov for behandlingen, kræver en fuldtidsindsats af højt kvalificerede professionelle. Dette kan kun sikres ved ansættelse af den nødvendige stab.

Der er for øjeblikket 23 fastansatte (læger, psykoterapeut, fysioterapeuter, sagsbehandlere, sygeplejerske, tolke, sekretærer, lægesekretærer, bibliotekar, bogholder, rengøringsassistent, kontormedhjælper og økonom). Herudover har RCT tilknyttet en fast kreds af tolke og konsulenter inden for følgende områder: Speciallæger, tandlæger, undervisning og forskning.

Arbejdsområder:

1. Behandling

Behandlingen af mennesker, der har været udsat for tortur, varetages ved RCT som et tværfagligt arbejde af et team bestående af læger, psykoterapeuter, fysioterapeuter, sagsbehandlere og sygeplejerske.

Man forsøger på én gang at behandle både de fysiske og psykiske skader, den enkelte er blevet påført, og inddrage de sociale problemer, der som oftest også er en del af hverdagen for flygtninge i Danmark. Eventuelle børn og ægtefælle tilbydes undersøgelser og behandling.

Ved særligt omfattende undersøgelser eller nødvendige operationer har RCT til stadighed et tæt samarbejde med Rigshospitalet, hvor man kan foretage indlæggelser på Neuromedicinsk afdeling, hvor RCT råder over to senge. De torturofre, der behandles ved RCT lider af identitetsændringer, hovedpine, smerter i mange dele af kroppen, permanent træthed, angst, mareridt og andre søvnforstyrrelser, hukommelses- og

koncentrationsbesvær, depressioner, følelsen af nedsat selvværd og seksuelle problemer som de vigtigste symptomer.

Behandlingstiden ved RCT er individuel – det er ikke muligt på forhånd at sige, præcis hvor lang tid forløbet vil vare. Det er den enkeltes problemer, som afgør indsatsens omfang og længde. Behandlingsperioden varierer fra ca. 6 måneder til 1½ år.

Derfor er det vanskeligt præcist at fastlægge RCT's behandlingsskapacitet, men man påregner, at det vil være muligt at gennemføre og afslutte behandling af ca. 50 personer plus disses ægtefæller og børn om året. (I 1986 behandlede 60 torturofre, 32 børn og 10 ægtefæller).

Denne kapacitet er for øjeblikket under det registrede behov – RCT's venteliste er på næsten 150 personer plus disses ægtefæller og børn. Men det har fra centrets start været klart, at RCT ikke skulle gøres større, end at man hele tiden kan bevare fordelene ved den lille og overskuelige virksomhed. RCT må ikke få præg af en større hospitalsklinik.

Behandlingskapaciteten er fra RCT's side øget ved at centret vejleder og rådgiver ved behandling af torturofre, der ikke behandles direkte på centret, men af et net af læger, psykologer og psykiatere, der har været undervist af RCT's medarbejdere (se senere under undervisning).

Behandlingskapaciteten er yderligere øget ved, at centret har medvirket ved oprettelsen af et rehabiliteringscenter beliggende i Sønderjylland. Andre centre er under opbygning i Danmark, ligeledes under rådgivning fra RCT.

2. Undervisning

Det har også fra starten været en del af centrets arbejde at undervise sundhedspersonale andre steder i og uden for Danmark for herigennem at øge behandlingsskapaciteten både lokalt i Danmark og på verdensplan.

Det har været gjort både ved internationale seminarer afholdt ved RCT – det 5. blev afholdt i maj 1986 – ved nationale seminarer ved RCT og rundt omkring i Danmark og ved at tværfagligt sammensatte undervisningsteams fra RCT er rejst til andre lande (Norden, Europa, USA og 3. verdens lande i Sydøstasien, Afrika og Latinamerika). RCT tilbyder i Danmark seminar-undervisning til sundhedspersonale under uddannelse (medicinstuderende, psykologstuderende, socialrådgiverstuderende, fysioterapeutstuderende og andre). Som noget helt specielt er vi kommet fast ind i undervisningen af medicinstuderende ved Københavns Universitet. Det er foreløbig det eneste sted i verden, noget sådant sker. Vi arbejder med, at denne undervisning skal kunne udvides til at omfatte alle medicinstuderende i landet og andre sundhedsgrupper, som sygeplejersker, tandlæger, fysioterapeuter etc. Resultaterne af dette undervisningsarbejde viser

sig allerede mange steder. Der er stigende forståelse for behandlingsbehovet, og flere steder er der startet behandlingscentre eller andre behandlingstilbud tilpasset mulighederne og forholdene det pågældende sted. Ved et internationalt møde i maj 1986 i Holland, sponsoreret af World Health Organization (WHO) og med RCT som medarrangør, støttede WHO planerne om, at behandling af torturofre generelt indgår i curriculum for sundhedspersonale. WHO har kommunikeret denne opfattelse til samtlige europæiske regeringer.

I Danmark har RCT etableret et eksternt net af behandlere (praktiserende læger, psykiatere, psykologer m.fl.), der i snævert samarbejde med RCT påtager sig behandling af torterede og dermed bidrager til i nogle tilfælde at gøre behandlingstiden ved RCT kortere, i andre tilfælde kan behandlingen afsluttes af lægerne i det eksterne net. Der er for tiden ca. 75 torturofre i behandling i det eksterne net.

Uden for Danmark er der i oktober 1985 startet et center for torterede flygtninge i Stockholm, og i februar 1986 åbnede et center i Paris. I Philippinerne blev to læger, der har tæt kontakt til RCT i marts 1986 bemyndiget til at åbne en afdeling for frigivne politiske fanger, (der ofte har været hårdt torterede) på et af Manilas største hospitaler, og der er nu i alt 4 centre for torturofre i Philippinerne. I USA er åbnet centre i Minnesota og i New Jersey. Begge centre er opbygget efter rådgivning fra RCT.

3. Forskning

En forudsætning for løbende at kunne give den mest kvalificerede undervisning og information er, at der også foregår forskning. Den forskning, som foretages ved RCT, er ikke baseret på forsøg, hverken med mennesker eller dyr, men alene på registreringer af de torturformer og -følger, som behandlerne bliver præsenteret for. Yderligere registrerer man de erfaringer, man løbende gør i behandlingen, således at man hele tiden kan justere og forbedre metoderne.

Forskningen ved RCT foregår både som en integreret del af behandlingen og som enkeltprojekter, hvor man undersøger særlige dele af torturproblematikken.

Af sådanne enkeltprojekter, som enten er gennemført eller som er under udførelse, kan nævnes et projekt om torturens globale epidemiologi, hvor oplysninger om 200 torterede fra 18 lande bearbejdes. Der arbejdes på et projekt om psykiske problemer hos børn af torterede, og på et reumatologisk forskningsprojekt. En undersøgelse af søvnforholdene hos torturofre er påbegyndt.

RCT har deltaget i adskillige møder og kongresser og bl.a. organiseret et symposium: »Torture victims« ved World Psychiatric Associations regionale kongres i Athen i oktober 1985 og i København i august 1986. I tilslutning til dette møde arrangerede RCT i samarbejde med Den almindelige Lægeforening (DADL) et

internationalt møde: Doctors, Ethics and Torture. Her blev problemet vedrørende lægebøddler for første gang siden anden verdenskrig behandlet i et internationalt forum. De forelagte arbejder vil blive trykt i et særnummer af Danish Medical Bulletin.

4. Dokumentationscenter

RCT har påbegyndt opbygningen af et internationalt dokumentationscenter, hvor der løbende vil blive systematiseret og registreret viden om tortur, følger af tortur og behandlingsmetoder.

RCT har i kraft af sine omfattende internationale kontakter en enestående mulighed for at opbygge et sådant dokumentationscenter, hvis materiale vil kunne benyttes både af RCT's eget personale og af sundhedspersonale, politikere, journalister, videnskabsmænd og andre interesserede fra hele verden.

Materialet vil bestå af bøger, seminarpapirer, artikler, rapporter, film, fotos, videos og bånd. Registreringen vil ske på EDB, således at der hurtigt og effektivt vil kunne foretages søgninger i materialet af RCT's bibliotekar.

International Fond for Rehabilitering af Torturofre:

I 1985 stiftedes på initiativ af RCT en international fond. Centrets juridiske rådgiver, fhv. justitsminister, professor Ole Espersen, er formand. Formålet med denne fond er at støtte etablering af behandlingstilbud for torterede, at yde rådgivning, undervisning og information, specielt i 3. verdens lande. Samtidig vil fonden søge at skaffe økonomiske midler til disse formål. I bestyrelsen er der for øjeblikket repræsentanter fra Sydøstasien, Latinamerika og Danmark, og det er tanken, at også Afrika skal repræsenteres.

Økonomi:

RCT har som en uafhængig selvejende institution selvstændig økonomi. I 1985 besluttede Folketingets finansudvalg at bevilge RCT et fast årligt tilskud på kr. 3 mill., som bliver reguleret efter de normale regler. Centrets samlede udgifter var i 1986 på ca. kr. 8,6 mill. fordelt med ca. 2,3 mill. til behandling, 1,5 mill. til undervisning/information, 1,6 mill. til forskning og 0,9 mill. til administration.

For 1987 er budgettet på godt 8,6 mill.

Årsberetning:

RCT udgiver løbende artikler om arbejdet – de kan rekvireres ved henvendelse til centret: International Rehabiliterings- og Forskningscenter for Torturofre (RCT), Juliane Mariesvej 34, 2100 København Ø. Tlf. 01 39 46 94 – 01 39 46 95. Giro 7 38 39 40.

Publikationer:

Agger, Inger: Om behandling ved rehabiliteringscentret for torturofre. – i: Nolk, 1986, nr. 2, s. 7-8. Litt. henv.

- Agger, Inger: Seksuel tortur af kvindelige, politiske fanger. – i: Nordisk sexologi, 1986, vol. 4(4), s. 147-161. Litt. henv.
- Bloch, Inge og Grethe Møller: Rehabilitation of torture victims. Physiotherapy as a part of the treatment. i: International perspectives in physical therapy: Psychosomatic and psychological problems. Evaluations and treatment. Endnu ikke udkommet.
- Bustos, Enrique og Luis Ramon Ruggiero: Latinamerican youth in exile. Is it a lost generation – Presented at the International Seminar of the Centers that Attend Refugees, Frankfurt am Main, May 8-11, 1986.
- Genefke, Inge Kemp: Torturen i verden. Den angår os alle. Kbh.: Hans Reitzels Forlag, 1986. 91 s. ill. Litt. henv.
- Genefke, Inge Kemp og Inge Lunde: Olga and Michaelis. Comments by Representatives of the International Rehabilitation and Research Centre for Torture Victims, Copenhagen. – Accepted for publication by WHO i: Tranquillized. 9 lives with tranquilizers. Ed. by Susie Haxthausen & Graham Dirkes.
- Genefke, Inge Kemp, Henrik Marcussen og Bent Sørensen: Rehabilitation of torture victims. Teaching. – i: Health hazards of organized violence. Proceedings of a working group on health hazards of organized violence, Veldhoven, April 22-25, 1986. Hague: Ministry of Welfare, Health and Cultural Affairs, 1987. s. 155-165. Litt. henv.
- Jacobsen, Lone: Torturramte mennesker i exil – hvordan hjælpes de i tværfagligt team? – i: Sygepleje overalt. Visioner og virkelighed. Indlæg fra det 4. danske symposium om sygepleje. 11.-12. oktober 1986. Næstved: Kontekst, 1987. s. 155-172. Litt. henv.
- Kastrup, Marianne et al.: Mental consequences of torture. The method of rehabilitation at RCT, Copenhagen. – Endnu ikke publiceret.
- Kastrup, Marianne et al.: Victimization inside and outside the family. Families of torture – consequences and possibilities for rehabilitation. Paper presented at the Groves Conference on Marriage and the Family, London, July 16-20, 1986.
- Kastrup, Marianne, Inge Kemp Genefke, Inge Lunde og Gudrun Boysen: Die Rehabilitation von Folteropfern. Internationales Zentrum zur Rehabilitation von Folteropfern. – i: Jahrbuch für Psychopathologie und Psychotherapie VI, 1986, Bd. 38. s. 159-168. Litt. henv.
- Lunde, Inge, Gudrun Boysen og Jørgen Ortmann: Rehabilitation of torture victims. Treatment and research. – i: Health hazards of organized violence. Proceedings of a working group on health hazards of organized violence, Veldhoven, April 22-25, 1986. Hague: Ministry of Welfare, Health and Cultural Affairs, 1987. s. 136-148. Litt. henv.
- Ortmann, Jørgen et al.: Rehabilitation of torture victims. An interdisciplinary treatment model. – Accepted for publication in: The American Journal of Social Psychiatry, 1987.
- Ortmann, Jørgen, Ole Vedel Rasmussen og Marianne Kastrup: Behandling af stulestrejkende sygehuspatienter. – i: Ugeskrift for Læger, 1986, vol. 148, nr. 34. s. 2190-2191.
- Somnier, F. E. og Inge Kemp Genefke: Psychotherapy for victims of torture. – i: British Journal of Psychiatry, 1986, vol. 149, s. 323-329.
- Tornbjerg, Anne og Lone Jacobsen: Violation of human rights and the nursing profession. – i: International Nursing Review, 1985, vol. 32(6), s. 178-180 & 1986, vol. 33(1), s. 6-8. Litt. henv.
- Endvidere har Inge Kemp Genefke, Marianne Kastrup og Henrik Marcussen leveret bidrag til:
- Lægelige aspekter af menneskerettighedsproblematikken. Herunder specielt om torturen og dens følger. Supplement til undervisningen i retsmedicin./red. af Jørgen Voigt. Kbh. Det retsmedicinske Centralinstitut ved Københavns Universitet, 1985.

Inge Kemp Genefke